

Linköpings universitet

Föräldrastöd i mångkulturella möten

Slutrapport, februari 2014

Tema Barn

Institutionen för Tema

Linköpings universitet

Innehållsförteckning

Sammanfattning	3
Delprojekt 1: Översättning och implementering av föräldrastödsprogram	5
Delprojekt 2: Den mångkulturella skolan – samarbetet mellan hem och skola i socioekonomiskt utsatta områden	16
Delprojekt 2: Den mångkulturella skolan och utvecklingssamtal	26
Delprojekt 3: Föräldrastöd och föräldraskap – begreppens innebörder och verkningar	35
Delprojekt 3: Föräldraskapande på internet	37
Delprojekt 4: Forskning och utvärdering av nätverksarbetet inom ramen för projektet Samverkande föräldrastöd	56

Sammanfattning

Tema Barn, Linköpings universitet, tilldelades medel från Statens folkhälsoinstitut att utvärdera och beforska kommunala föräldrastödjande insatser under 2011-2013. Projekten utformades i nära samarbete med företrädare från Linköpings kommun och kommuner i Östergötlandsregionen och bygger vidare på tidigare samarbete och gemensamma forskningsansatser. Det övergripande syftet i projektet har varit att granska hur föräldrastödjande insatser utformas samt hur de uppfattas och tas emot av professionella och föräldrar. Projektet belyser särskilt hur föräldrar och barn med utländsk bakgrund och/eller i socioekonomiskt utsatta områden nås av, upplever och använder sig av olika former av generell föräldrastöd.

Föreliggande rapport redovisar fyra delprojekt vilka undersöker olika föräldrastödjande arenor. Delprojekt 2 och 3 utgörs i sin tur av olika delstudier. Rapporten som helhet ger information om hur sociala, kulturella och ekonomiska faktorer påverkar föräldrars behov och efterfrågan av stöd. Mer specifikt granskas översättningen och implementeringen av manualbaserade föräldrastödsprogram för föräldrar med utländsk bakgrund; relationen mellan hem och skola i socioekonomiskt utsatta bostadsområden; föräldrars stöd och rådgivning till varandra på internet; föräldrars och professionellas förståelse och definition av föräldrastöd; samt möjligheter och hinder för samverkan inom och mellan professionella aktörer.

Övergripande slutsatser,

- 1) Program för föräldrastöd måste anpassas till utrikesföddas kulturella villkor och sociala situation.
- 2) Program för föräldrastöd har förutsättningar att utveckla föräldraroller, relationer med barn, medborgarskap och identitet bland nyanlända.
- 3) Pedagoger i skolan i socioekonomiskt utsatta områden behöver utrymme och stöd från skolledningen (tjänstetid, gemensam planering, skolhälsovård etc) för att kunna individualisera undervisningen och möta barn och föräldrar.

- 4) Översättare (sk brobyggare) visar sig vara ett bra stöd för pedagoger, barn och föräldrar. Genom dagliga närvaro i skolans vardag gynnas hållbara relationer och kommunikationen mellan pedagoger, barn och föräldrar, vilket påverkar kunskapsutveckling och den sociala miljön positivt.
- 5) Reglerna för försörjningsstöd riskerar att undergräva ett fungerande föräldraskap för långsiktigt stödberoende barnfamiljer.
- 6) Utvecklingssamtal i socioekonomiskt utsatta områden riskerar att fokusera på skolans information till föräldrar och barn om barnens prestation och i mindre utsträckning bygga på en dialog med föräldrar/barn kring deras förväntningar och framtidsvisioner. Men information av detta slag kan fungera föräldrastödjande.
- 7) Digitala media (inlägg i föräldraföra) kan användas för att få ny kunskap om vad föräldrar önskar råd och kunskap om.
- 8) Föräldraföra bör kunna ligga till grund för utveckling av råd och stödverksamheter. Rådgivning avseende tonåringars alkoholkonsumtion svarar t ex inte på föräldrars frågor och oro.
- 9) Samverkan mellan lärosäte och kommuner har lett till utveckling av både formella och informella kontakter och nätverk. Det har också skapat nya utvecklingsprojekt inom kommunen, kontinuerligt kunskapsstöd till politiker, tjänstemän och praktiker, tillgång till svåråtkomligt forskningsmaterial samt lett till nya forskningsprojekt.

Linköping 28 februari 2014

Bengt Sandin och Disa Bergnehr

Delprojekt 1: Översättning och implementering av föräldrastödsprogram

Detta är en etnografisk studie av föräldrastödprogrammet COPE riktat till föräldrar med utländsk bakgrund. Då tidigare utvärderingar av programmet bygger huvudsakligen på retrospektiva kursutvärderingar söker denna studie, med hjälp av fältarbete, videoinspelningar och intervjuer, nå en fördjupad förståelse av programmets olika dimensioner såsom de utspelar sig på plats samt hur programmet upplevs av deltagarna.

Syfte

COPE är ett Kanadensiskt föräldrastödprogram som säger sig bygga på ett ”icke-auktoritärt” pedagogiskt tillvägagångssätt (BUP, 2010, p. 28) och på en social inlärningsmodell med diskussioner, rollspel och hemläxor (praktiska övningar) som används i undervisning av det goda föräldraskapet (Cunningham, et al., 1995; Thorell, 2009; BUP, 2010). Initialt designades COPE med syftet att fungera som stöd för föräldrar till barn med störande beteende (Cunningham, et al., 1995) men har idag fått en stor spridning och en mycket bredare målgrupp då den används som stöd för föräldrar i allmänhet. I Sverige anses COPE även vara av särskild relevans som föräldrautbildning i invandratäta områden (BUP, 2010).

Under tre år har Linköpings kommun arbetat med att utbilda samtalsledare för COPE och Kometkurser till föräldrar på arabiska och somaliska. Kommunen använder också svenska samtalsledare med språkstöd. Språkets betydelse är centralt i familjeprogram som COPE och Komet. Förmågan att *kunna* uttrycka sig som förälder är därför av stor betydelse. Att få möjlighet att tala på sitt eget språk, vad innebär det? Kommunen har goda erfarenheter av dessa upplägg men vet lite om processen kring den översättning av programmen som sker när samtalsledarna översätter manualerna och leder programmen på arabiska och somaliska. Mer kunskap behövs också kring hur föräldrarna upplever programmen och dess manualer, utifrån deras kulturella erfarenheter.

Förlagan till mycket av det material som används inom olika föräldrastödsprogram har hämtats från andra länder, inspirerats och utvecklats i samarbete med institutioner i andra länder. Programmet COPE finns t.ex. i Kanada och har överförts till den svenska kontexten. Den ursprungliga idén till programmet KOMET kommer från psykologisk/psykiatrisk forskning i USA. Vid överföringen har material översatts till svenska. Vid användningen av materialet i kurser i Sverige för föräldrar med andra språk än svenska sker ytterligare översättningar när materialet ska användas praktiskt vid kurstillfällena.

Specifika frågeställningar

Frågor som delprojekt 1 avser svara på är:

- Vad händer i översättningsprocessen från engelska till svenska när manualbaserade föräldrastödsprogram översätts och implementeras till svensk kontext? Vad tillkommer och vad går förlorat i översättnings- och implementeringsprocessen?
- Vad händer med programmen och dess implementering när de anpassas till utrikesfödda föräldrar med olika kulturell och nationella bakgrund? Hur sker den språkliga, kulturella och sociala anpassningen i mötet föräldrar emellan och mellan samtalsledare och föräldrar?
- Hur ”tolkas” programmets innebörder kulturellt av samtalsledarna? Vilken roll får samtalsledaren i den kulturella och språkliga anpassningen?
- Upplever föräldrarna att de får stöd genom programmen? Anser de att de får nya kunskaper som kan underlätta familjelivet i Sverige?

Ändringar enligt den ursprungliga projektplanen

I ursprungsplanen fanns ambitionen att genom en jämförande ansats försöka besvara frågan: Hur svarar Rädda Barnens kurser mot målgruppens behov jämfört med program som COPE och Komet? Dock omöjliggjordes detta av för det krävande etnografiska arbetet snäva tidsramar samt svårigheter med att få beviljad tillgång till dessa tänkta forskningsfält. Istället omstrukturerades forskningsdesignen och prioritet gavs det forskningsfält som forskarna gavs tillgång till, nämligen två COPE grupper. Vidare, vår initiala ambition att få närvara vid COPE sessioner och genomföra deltagande observationer omöjliggjordes av att deltagarna inte samtyckte till detta. Istället fick vi, med hjälp av bild- och ljudinspelningsteknologi spela in möten, som då

tillsammans med de genomförda kvalitativa intervjuerna utgjorde grunden för vår analys. Följande rubrik ger en mer detaljerad beskrivning av den valda forskningsmetoden.

Tillvägagångssätt

COPE programmen bygger på en handbok som kursledare förväntas hålla sig till strikt. Ett sätt att få en uppfattning om dessa program är förstås att helt enkelt läsa manualen. Dessa program eller delar av program, har tidigare utvärderats (Folkhälsoinstitutet, 2013; Nilsson, 2008). Men dessa utvärderingar bygger alla på retrospektiva material, där deltagarna har uppmanats utvärdera kursen efter kursen, för att få reda på vad de uppskattat, vad effekterna av kursen var och så vidare. Forskning från olika områden där manualer och protokoll används visar att det ofta finns en skillnad mellan teori och praktik när det gäller hur användarna faktiskt implementerar det som föreskrivs i sitt faktiska, dagliga arbete (Akrich, 1992, Samuelsson och Berner, 2013). Etnografiska forskningsmetoder som deltagande observationer, ljud- och bildinspelningar samt öppna djupintervjuer har visat sig vara användbara för att fånga diverse processer där praktiker står i fokus och där människor ”gör” det de upplever/erfar och upplever/erfar det de gör. Därför utformade vi en studie där vi skulle delta och videofilma sessioner för att kunna översätta, transkribera och analysera dem samt intervjuar föräldrar som deltar i, samt också de samtalsledare och kommundienstmän som arbetar med, COPE.

Delstudien är baserad på etnografiskt fältarbete i två invandrartäta förorter i en medelstor svensk stad. I båda områdena hölls COPE-kurser särskilt riktade till utrikesfödda föräldrar på andra språk än svenska. I ett område hade deltagarna uteslutande samlats in från olika arabisktalande grupper. Deltagarna kom dock från olika länder, från de östra delarna av Mellanöstern, Irak och Syrien hela vägen till norra Afrika och Tunisien och Marocko. Kursen hölls av två arabisktalande kursledare. Även en assisterande kursledare, en infödd svensk, var där som en resurs. Alla deltagare var kvinnor, varav en del hade små barn med sig. Mötena hölls på arabiska. Den andra gruppen som vi har studerat, i annan förort, var en blandad grupp av föräldrar från Somalia, Iran, Irak, forna Jugoslavien, och även ett svenskt par. Kursledarna var en kvinna från Bosnien som talade svenska och bosniska och en man från Somalia som förutom svenska och somaliska också talade arabiska. Mötena hölls på svenska och somaliska/arabiska.

Vi kontaktade fem grupper, varje grupp med 10-20 deltagare, som ges på arabiska, romani, somaliska och en blandad grupp med olika språk. Även om samtliga ledare har uttryckt att de fann våra forskningsidéer intressanta och viktiga, beviljades vi inte tillträde i någon av grupperna. Till slut erbjöds vi möjlighet att filma i en av grupperna. Enligt kursledarna kände sig föräldrarna inte bekväma med forskare som deltar och filmar under deras möten. Det föräldrarna som deltar i COPE har gemensamt är framförallt deras föräldraskap, invandrarbakgrund och bostadsort. Men utöver det har många av dem även uttryckt känslan av att vara i riskzonen för insatser från de sociala myndigheterna. Enligt de samtalsledare som förmedlade forskarnas önskan om att få vara med och observera COPE till föräldrarna så tycks föräldrarna ha hyst en oro över att forskarna skulle agera som myndigheternas förlängda arm. I andra fall tycks de ha varit rädda för att det material som hamnade på film skulle kunna användas emot dem i processer med dessa myndigheter och att de i förlängningen skulle kunna främtas sina barn om, vad de föreställde sig var, ”otillräckligt” föräldraskap läckte ut ur sekretess i gruppen. Andra verkade helt enkelt obekväma med tanken på att dela sitt privatliv med utomstående.

Detta gjorde att vi fick anpassa studien efter vad som var möjligt. Vi fick tillstånd för ljud- och videoinspelning hos en arabisktalande grupp under deras möten, så länge vi inte var med under själva mötena. För att underlätta inspelningen anlände vi före mötena, satte upp två kameror och en handhållen ljudinspelningsutrustning och lämnade sen mötet tills det var klart. Efter mötet var slut för kvällen, kom vi förbi för att hämta våra inspelningsenheter. Allt som allt har vi 12 timmars videoinspelat material från denna grups COPE-möten. Vi fick även genomföra intervjuer med nio föräldrar som alla har deltagit i COPE kurser och 6 ledare som genomför kurser på arabiska, somaliska och romani. Några intervjuer gjordes med tolk på grund av underskott i svenska bland några föräldrar. Återigen, inte alla föräldrar ville delta. Endast föräldrar i en av fem tillfrågade grupper (och inte alla föräldrar) gick med på att bli intervjuade. Vi har också gjort intervjuer med två kommunala tjänstemän som arbetar med och leder dessa kurser. Allt som allt har vi genomfört 17 intervjuer mellan 45 minuter och 1,5 timme. Intervjuerna var semistrukturerade, vi hade med oss en lista med frågor och teman som vi ville prata om och som vi använde som intervjuguide, men vi försökte ändå hålla samtalet öppet för dem att berätta sin historia på det sätt de ville. Alla intervjuer spelades in och gick av stapeln i skolan (där några av gruppledarna arbetar och där ett av de två COPE-programmen hölls),

hemma hos en av gruppledarna, på deras kontor och även på ett offentligt bibliotek. En del av intervjuerna genomfördes med hjälp av en professionell tolk.

I korthet innebär alltså ett nekat tillträde till de program vi ville följa processuellt att vi fick anpassa oss och istället basera studien på, utöver det videomaterial som erbjuder glimtar av hur ett COPE program kan se ut ”inifrån”, en metod med intervjuer i vilka deltagare och kursledare reflekterade och resonerade över kursens innehåll, genomförande och effekter. Detta har, å andra sidan, visat sig vara mer än tillräckligt rikt material för denna studies syften.

Resultat

”Översättning”

Studien visar att det finns olika delar av programmet och av det som förmedlas som måste översättas kulturellt, dvs förklaras och anpassas för att deltagarna ska förstå. Kursledarna sa sig inte uppleva att det var svårt att följa manualen. De har översatt övningar samt den film som används till några av de språk på vilka kurserna genomförs på. Några kursledare framhöll dock att delar av innehållet gick förlorat, blev förändrat i dessa översättningar. En kursledare uttryckte att ”Det är inte samma... Det är inte precis samma när man översätter det. Det blir... något fattas!”, dock utan att kursledaren exakt kunde sätta fingret på vad det var som fattades eller blev annorlunda.

Det framkom också i några fall att några av kursledarna har lagt till delar som inte finns med i de manualer kursen bygger på. Ibland kan det handla om ord som måste förklaras, som inte kan översättas rakt av, som kräver längre förklaringar för att deltagarna ska förstå sammanhanget. Det framkom att en del föräldrar tyckte att programmet var för anpassat till situationen i europeiska länder, och att de upplevde detta som ett problem. I filmer och övningar refereras då och då till belöningssystem, när barnen har uppfört sig väl. Detta menade några ledare var något deras deltagare inte kände igen eller förstod och det passade dåligt med det sätt de brukade uppföra sina barn. Kursledarna berättade då att de fick ändra i delar, förklara mer, byta ord samt underbetona vissa budskap för att deltagarna skulle förstå vad dessa kursledare menade var kursens avsikt. Samtalsledarna fick alltså rollen av ett slags tolk eller medlare mellan två kulturer,

som fick försöka överbrygga de klyftor som fanns mellan deltagarnas bild av föräldraskap och som fanns på grund av föräldrarnas begränsade kunskap om livet i Sverige.

I en av grupperna genomfördes kursen med personer som talar flera olika språk samtidigt. Föräldrarna var positiva till blandningen av personer från olika delar av världen, med olika kultur men menade att det här fanns problem med språköversättningen och att delar av kursen riskerade gå förlorade i dessa processer. När översättning sker simultant ställs stora krav på de personer som översätter mellan olika grupper om rätt budskap ska komma fram åt alla olika håll. Det krävs dessutom disciplin i samtalet så att allt verkligen översätts, vilket i sin tur kan påverka samtalsdynamiken. Några deltagare påpekade att det var problematiskt att följa med i samtalen när det var flera språk igång samtidigt, att information ofta föll bort, och att diskussionerna och de budskap som framfördes därför ibland blev obegripliga.

Ett tema som går igen i det insamlade materialet är att föräldrarna uppfattar att programmet menar/förespråkar att barnen ska ha makten (ska få ta över) över föräldrarna – någonting som många föräldrar tyckte var problematiskt. I samband med sådana diskussioner syns samtalsledarnas roll som kulturella medlare väldigt tydligt. Här var de dock, menar de, väldigt konsekventa och löste detta genom att påtala att nu är vi Sverige, här gäller svenska lagar. De berättade att de brukar förklara för deltagarna att det inte spelar någon roll vad de brukade göra, hur man vanligen gör inom deras kultur – för nu bor de i Sverige och de måste följa det svenska samhällets regler.

Utgångspunkten är alltså assimilering, dvs att de deltagande utrikesfödda föräldrarna förväntas/uppmannas ändra sig och överge sitt existerande sätt att vara förälder på, att de ensidigt ska anpassa sig, rikta in sig och rätta sig efter den (åtminstone förment) rådande normen för föräldraskap i Sverige, men samtalsledarna försöker också förklara vad man handgripligen får och bör göra som förälder även i Sverige. I såväl intervju som filmat material framkommer att ledare förklarar att föräldrarna inte får äga sina barn, men att de får och måste sätta gränser. Samtalsledare försöker alltså förtydliga, översätta det svenska föräldrakonceptet, att det inte innebär total föräldrakapitulation bara för att man inte får vara så auktoritär och ”hårdhänt” som

en del föräldrar eventuellt är vana vid. Detta är tydliga exempel på den viktiga funktion kursledarna har som kulturella översättare.

I studien har också framkommit att de inblandade i programmen strävar mot manualtrogenhet på olika sätt. Flera av kursledarna berättade att de är både väldigt fokuserade på manualens innehåll och är samtidigt måna om att, i olika diskussioner under kursernas gång som tenderar att tappa fokus, försöka föra tillbaka kursdeltagarna till ämnet, så att det som förs fram i kursen är det som uttrycks i manualen. Detta förhållningssätt uttrycktes oftast av kursledare som var relativt nya som kursledare och är något vi har dokumenterat i såväl intervjuer som i det filmade materialet. Några av de samtalsledare som hade hållit på längre menade att de kände sig så säkra på kursen att de fokuserade mindre på manualen och var säkra på att det de förmedlade är i linje med programmets intention. Om detta eventuellt leder till olika avsteg från manualens budskap kan vi inte spekulera i. Men frågan kvarstår dock och bedöms vara relevant för framtida forskning. De ansvariga på kommunen berättade slutligen att de under kursernas gång försöker stämma av med kursledarna för att kolla hur det går och kolla just om det finns några problem vad gäller genomförandet relaterat till manualen och programtrogenheten. Detta blir ett sätt att både ventilera kursen och eventuella problem med kursledarna men också att påminna om vikten av att manualen faktiskt följs.

Livet mittemellan två världar

Studien pekar på en rad existentiella spänningar och potentiella motsägelser i den situation som föräldrarna befinner sig i – nämligen mittemellan två kulturer. För det första så slits föräldrarna mellan: dels a) att klamra sig fast vid och ge skäl för sina djupt rotade sätt att se på föräldraskap och barn; men dels också b) att leva upp till de nya regler och förväntningar, att lära sig de nya normerna och finna en känsla av tillhörighet i Sverige. Sedan tycks föräldrarnas och även samtalsledarnas syn om barn pendla mellan en föreställning om barn som oskyldiga offer men även som sluga och kompetenta agenter. Mer därtill, föräldrarnas kamp att skapa ett liv för familjen genom att arbeta hårt och lära sig språket verkar ofta komma i kollision med de förväntningar som finns inbäddade i föreställningen om den gode föräldern som alltid är tillgänglig, lyhörd, uppmärksam och dedikerad (Bergnéhr, 2010; Christensen, 2002; Forsberg, 2009; Lekholm, 2004; Wissö, 2012), en syn som förmedlas genom kursen. Slutligen, föräldrarna

pekar på många exempel där de tvingas hantera en potentiellt paradoxal statusposition som både bärare av det slutgiltiga ansvaret för barnens och familjens välmående och som underlägsna i förhållande till barnens förmåga till snabbare och djupare inläring och anpassning.

Vi nämnde tidigare att föräldrarna upplevde att det som presenterades i kurserna var problematiskt, men föräldrarna var också väldigt nöjda efter att ha deltagit i kurserna. Detta kan förefalla paradoxalt men är i själva verket ett uttryck för en existentiell spänning som kännetecknar livet mittemellan två världar. Det problematiska utmärks ofta av antingen en revolt mot att behöva överge sina kulturellt specifika uppfattningar om barn och föräldraskap eller en skeptisk inställning gentemot de nya (svenska) uppfattningar om barn och föräldraskap. Denna misstro kommer ofta till uttryck i form av explicit rädsla för det svenska samhället i största allmänhet och, inte minst, olika myndigheter som föräldrarna kommer i kontakt med.

Genom COPE programmet synliggörs och konkretiseras ett överhängande hot som upplevs som ett problem. Mer specifikt så kan det i vissa fall handla om hotet om det felande föräldraskapet medan det i andra fall kan handla om hotet om tvångsomhändertagande av deras barn. Så COPE tycks skapa en spänning genom att den manar fram en känsla av utsatthet och hot hos föräldrarna och samtidigt sägs erbjuda en räddning från detta hot. Det felande föräldraskapet ses som, ur myndighetsperspektiv betraktat, en orsak till omhändertagande. Trots att föräldrarna upplever att COPE manar fram en känsla av utsatthet och hot, just genom att deras föräldraskap till en början lyfts fram som bristande och att föräldrarna inte sällan är kritiska till det föräldraskap som saluförs i kurserna, nämligen det ”svenska” sättet att vara förälder på, erbjuder kurserna dem trots allt en lösning på ett överhängande och hotfullt problem. Många historier och rykten om barn som har omhändertagits av de sociala myndigheterna på grund av olika brister i föräldraskapet florerar bland föräldrarna. Många föräldrar upplever detta som ett reellt hot varför hotet om omhändertagande av barnen tycks snabbt ha blivit lokal folklöre. Föräldrarna upplever att de inte vet vad som gäller i Sverige och att barnen här verkar ha obegränsad makt gentemot sina föräldrar. De menar att deras barn många gånger utnyttjar deras okunskap och sin makt och hotar sina föräldrar med de sociala myndigheterna om de inte får sina önskningar uppfyllda. COPE erbjuder en lösning på detta problem. Detta är mestadels uppskattat bland föräldrarna som känner att det gör dem mer beredda på livet som föräldrar i Sverige. På så sätt stärker COPE-kursen

föräldrarna och de säger att de uppskattar den information de får om Sverige, rörande både vad man inte får men också vad man får göra som förälder i Sverige. De känner att de inte bara lärt sig nya förhållningsätt gentemot sina barn och nya strategier men även att de har bemyndigats och återerövat sin auktoritet som föräldrar. De får inte vara föräldrar på det sätt de var i sina respektive hemländer men de uppmanas att inte kapitulera. Det krävs fortfarande en aktiv föräldraroll och de känner att kursen gör dem mer beredda på denna roll. Trots att de är kritiska är de alltså, paradoxalt nog, nöjda.

Följaktligen upplever föräldrarna att de känner sig mer harmoniska efter att ha genomgått kursen. De berättar också att deras relation till deras barn har förbättrats. Deltagandet i kurserna har således gett dem nya kunskaper som underlättar familjelivet i Sverige. En källa som bidrar till denna känsla, enligt föräldrarna själva, ligger i själva mötena och samtal med andra föräldrar, att få berätta och ventilera sina egna problem och att få höra att andra har liknande erfarenheter. Detta förefaller fungera terapeutiskt och normaliserar de olika föräldrarnas situation genom att de känner sig mindre avvikande. Samtidigt så verkar den typ av ”kunskap” som föräldrarna förses med vara påtagligt normativ.

Praktisk betydelse

Denna delstudie visar att samtalsledarna och de kommunala tjänstemännen arbetar mycket för att uppnå den manualtrogenhet som anses krävas för att dessa kurser ska ge maximal förväntad effekt. Men det som tycks ha ännu starkare effekt än de handgripliga strategier och tekniker för föräldraskap som manualen lär ut är de känslor som föräldrarna själva framställer genom att delta i COPE, nämligen:

1. Känsla av reparerade/stärkta band till sina barn där det i huvudsak handlar om närhet, förtroende och ömhet/tillgivenhet
2. Känsla av återvunnen värdighet som människor och medborgare i ett samhälle
3. Känsla av återvunnet anseende och auktoritet som föräldrar i sin nya, stärkta, föräldraroll, såsom inom familjen så även på den offentliga arenan

Just att aktivt arbeta med att stärka relationer till sina barn tycks vara den gemensamma nämnaren som alla medverkande (föräldrarna, samtalsledarna och de kommunala tjänstemännen) relaterar till. COPE-manualens innehåll skulle tjäna på att uppgraderas med mer sociokulturellt orienterad typ av kunskap. Syftet med detta skulle vara att lägga ännu större vikt vid att bejaka föräldrarnas egna styrkor och idéer kring föräldraskap och barnuppfostran för att, istället för den assimileringston som den befintliga COPE manualen har, etablera ett mer mångfaldsinriktad, dvs ett mer integrerande och inkluderande förhållningssätt vid genomförande av föräldrastödprogram i Sverige, ett förhållningssätt som är mindre normativt (svenskt) och som tydligare understryker värdet i de olika utrikesfödda föräldrarnas redan existerande kunskaper och erfarenheter och den betydelse dessa kunskaper och erfarenheter kan få i skapandet av ny och ökad kunskap i dessa kurser. Detta i sin tur implicerar att samtalsledarnas roll som kulturmedlare kan komma att behöva utökas med en roll som "mångfaldsagenter". Detta betyder att de utöver att arbeta med att "översätta" det svenska synsättet på propert föräldraskap till föräldrar med utländsk bakgrund även arbetar med att integrera dessa föräldrars egna värderingar och strategier kring föräldraskap och barnuppfostran i dessa föräldrastödjande insatser. Den gemensamma utgångspunkten och det gemensamma målet som möjliggör denna fusion är de ovannämnda sentiment av stärkta band mellan föräldrar och deras barn, bibehållen värdighet och stärkt föräldraroll. Dessa sentiment, då de tycks grundas i en universell, dvs kulturellt överskridande, känsla/disposition angående barnomsorg/uppfostran samt relationen mellan föräldrar och barn, borde utgöra själva naven vid framtida föräldrastödjande insatser.

Dessa förändringar implicerar en omarbetning av programmet med fokus på:

1. Framställning av en mer sociokulturellt orienterad manual med förankring i befintlig antropologisk/etnologisk/sociologisk forskning eller annan forskning med tydlig fokus på föräldraskaps sociala och kulturella aspekter.
2. En liknande uppgradering av samtalsledarnas utbildning.

Syftet med denna uppgradering är att programmet skall mer tydligt verka för integration snarare än för assimilering. En sådan omarbetning kan dock vara både tids- och resurskrävande varför den borde planeras med största noggrannhet och med en djup och långsiktig verkan som dess huvudsakliga mål.

Referenser

- Akrich, M., 1992. The De-scription of Technical Objects. i: W. E. Bijker & J. Law, red. Shaping Technology, Building Society. Cambridge, MA: MIT Press, pp. 205-224.
- Bergnéhr, D., 2010. En bra förälder. Locus , April, pp. 30-49.
- BUP, 2010. COPE - the community parent education program - kursledarmanual. Malmö: Barnpsykiatriska kliniken, Universitetssjukhuset MAS.
- Christensen, P., 2002. Why more 'quality time' is not on the top of children's list: the 'qualities of time for children. Children & Society , Volume 16, pp. 77-88.
- Cunningham, C. E., Bremner, R. & Boyle, M., 1995. Large Group Community-Based Parenting Programs for Families of Preschoolers at Risk for Disruptive Behaviour Disorders: Utilization, Cost Effectiveness, and Outcome. Journal of Child Psychology and Psychiatry, 36(7), pp. 1141-1159.
- FHI 2013. Föräldrar spelar roll. Handbok i lokalt och regionalt föräldrastödsarbete, Stockholm: Statens Folkhälsoinstitut.
- Forsberg, L., 2009. Involved Parenthood. Everyday lives of Swedish middle-class families. Linköping: Linköping University.
- Lekholm, K. A., 2004. Föräldrars oavlönade pedagogiska arbete. i: Nära gränsen? Perspektiv på skolans arbetsliv. Malmö: National Institute for Working Life, pp. 183-220.
- Nilsson, K., 2008. Etniska grupper lär sig COPE som föräldrastöd och vapen mot alkohol och kat. En processutvärdering, Malmö: Socialmedicinska enheten, Universitetssjukhuset MAS.
- Samuelsson, T. & Berner, B., 2013 . Swift Transport versus Information Gathering: Telemedicine and New Tensions in the Ambulance Service. Journal of Contemporary Ethnography 42 (6): 722-744
- Thorell, L. B., 2009. The Community Parent Education Program (Cope): Treatment Effects in a Clinical and Community-based Sample. Clinical Child Psychology and Psychiatry, 14(4), pp. 373-387.
- Wissö, T., 2012. Småbarnsföräldrars vardagsliv. Omsorg, moral och socialt kapital. Göteborg: Göteborgs universitet.

Delprojekt 2: Den mångkulturella skolan – samarbetet mellan hem och skola i socioekonomiskt utsatta områden

Runt 8 procent av barnen i Sverige lever i så kallade socioekonomiskt utsatta bostadsområden där 40 procent eller fler av barnen har invandrarbakgrund, det vill säga, båda föräldrarna, och eventuellt barnet självt, är födda utomlands (SCB 2007). Dessa bostadsområden karaktäriseras av låg utbildningsnivå, medelinkomster under riksgenomsnittet, och hög arbetslöshet. Risken för psykisk och fysisk ohälsa är relativt hög. Dessutom är risken dubbelt så stor att barnen inte når skolans kunskapsmål, jämfört med elever i områden med högre socioekonomisk status (SCB 2007). Detta är bekymmersamt eftersom god psykisk och fysisk hälsa hänger samman med goda studieresultat (Gustafson et al. 2010). Barn, föräldrar och skolpersonal står inför särskilda utmaningar i utsatta områden (Basch 2011, Bergnehr 2012, Sammons 2010). Till exempel så kan bristande ekonomiska resurser, språkliga hinder och skilda kulturella erfarenheter försvåra samarbetet mellan skolpersonal och föräldrar (Bouakaz 2007, Bunar 2011, Ridge 2002). Samtidigt kan sammansättningen elevgrupper där flertalet har begränsade kunskaper i svenska språket skapa svårigheter både för barnets lärande och pedagogernas undervisning (Siraj-Blatchford 2010). Sammantaget leder detta till att stöd och strategier för barn, föräldrar och skolor i utsatta områden behöver utvecklas och utvärderas, i målet att förebygga ohälsa och främja barns skolgång och livsvillkor.

Studiens syfte och specifika frågeställningar

Syftet med föreliggande delprojekt är att undersöka olika föräldrastödjande insatser som en mellanstor svensk kommun bedrivit i utsatta områden under 2010-2013¹. Frågorna som besvaras är:

- Hur upplever pedagogerna kompetensutvecklingsprogrammet *Lärande samspel*?
- Hur upplever föräldrarna de föräldrastödjande insatser som skolan erbjuder?

---

¹ Frågeställningarna har delvis reviderats sett till den ursprungliga projektplanen. Anledningen till detta var att det inte visade sig möjligt att samla in material för att besvara vissa av frågorna men att det däremot blev möjligt att samla in material för att besvara andra frågor av relevans.

- Hur kan modersmålspedagoger arbeta för att stärka samarbetet mellan hem och skola och verka stödjande för föräldrar?

Tillvägagångssätt

Material har samlats in på en grundskola (årskurserna 1-6 samt förskoleklass) belägen i ett socioekonomiskt utsatt bostadsområde. Skolan har en för riket låg måluppfyllelse med en hög andel utrikes födda barn och föräldrar. Områdets och skolans demografiska sammansättning har förändrats kraftigt de senaste 10-15 åren, med en stor inflyttning av utrikes födda och utflyttning av personer födda i Sverige.

Materialet som resultaten grundas på samlades in under 2010-2012. Det består av anteckningar och bandinspelningar från tillfällena då arbetsgrupper bestående av fritidspedagoger, förskollärare och/eller lärare deltagit i ett lokalt framtaget kompetensutvecklingsprogram vid namn Lärande samspel. Vidare består materialet av gruppintervjuer med pedagoger samt gruppintervjuer med föräldrar. Sammanlagt utgörs materialet av runt 90 datorskrivna A4-sidor anteckning från träffar med 2 grupper om totalt 9 pedagoger vilka deltog i Lärande samspel; cirka 45 timmar bandinspelningar från Lärande samspelsträffar med ytterligare 2 grupper innehållandes 6 respektive 8 pedagoger. Tre gruppintervjuer med tre, fyra respektive sju pedagoger har genomförts. Gruppintervjuer har även gjorts med föräldrar med barn i grundskolan. Materialet innehåller fem sådana intervjuer med sammanlagt tjugo utrikes födda, relativt nyanlända, mödrar.

Samtliga intervjuer var semistrukturerade med öppna frågor. De pågick mellan 45 minuter och dryga 2 timmar. Frågorna som ställdes till pedagogerna (exklusive följdfrågor) var: 'Vad tycker ni om programmet Lärande samspel?' Hur upplever ni relationen till föräldrar och barn i skolan ni arbetar?' Frågorna som ställdes till föräldrarna (exklusive följdfrågor) var: 'Hur är det att vara förälder i Sverige?' 'Vad tycker du om ditt barns skola?' 'Finns det något ni önskar hjälp och stöd med, som skulle underlätta ert föräldraskap?' Materialet har indexerats, transkriberats, tematiserats och kodats. Vanligt förekommande sätt att resonera återges i följande resultatdel.

Resultat

- Hur upplever pedagogerna kompetensutvecklingsprogrammet Lärande samspel? Får de verktyg

för att bättre samarbeta med hemmen?

Programmet, eller kursen, innebar att pedagogerna som deltog träffades i grupper om 5-9 personer, tre timmar varannan vecka under en termins tid, tillsammans med en samtalsledare/handledare från kommunens övergripande resursenhet. Träffarna och handledningen gav pedagogerna tid och stöd till reflektion kring sitt arbete med barn och föräldrar. Pedagogerna utbildades i olika strategier och metoder som syftade till att förbättra relationen mellan pedagog och barn och stärka den sociala miljön samt barnens kunskapsutveckling. Samtliga pedagoger som intervjuats betonar värdet av att få träffas på detta sätt. Handledningen beskrivs som värdefull liksom kursens uppmuntran till teamarbete och egenreflektion. Förutom detta gav kursen deltagarna möjlighet att delge varandra erfarenheter samt tillsammans diskutera och komma överens om gemensamma förhållningssätt gentemot barn och föräldrar, något pedagogerna beskrev som mycket värdefullt. Vidare fick pedagogerna genom kursen bättre insikt i andra pedagogers arbetssituation (möjligheter och begränsningar).

Under intervjuerna och i materialet från träffarna blir det tydligt att pedagogerna lider brist på planeringstid (för pedagogisk verksamhet) samt reflektionsmöjligheter kring det pedagogiska arbetet, liksom det som erbjuds genom träffar som Lärande samspel. Planeringstiden för lärare och fritidspersonal 'försvinner' ofta då tiden istället avsätts till administrativa sysslor, möten med föräldrar, barn eller annan personal kring någon akut incident (till exempel bråk mellan barn) eller i möten kring ett specifikt barn, till exempel för att skriva åtgärdsprogram, göra en pedagogisk utredning, eller att mötas med andra för barnet och familjen inblandade aktörer som barn- och ungdomspsykiatri och/eller socialtjänsten. Eftersom en stor andel föräldrar och barn är relativt nyanlända till Sverige och inte behärskar svenska språket, kräver kommunikationen mellan pedagoger och familjer dessutom ofta närvaron av tolk (till exempel vid samtal hem, vid hämtning/lämning, eller vid utvecklingssamtal), vilket tar tid i anspråk och kräver extra planering. Vidare kräver samtal och samarbetet med föräldrarna extra tid i anspråk eftersom många föräldrar på skolan inte har egna erfarenheter av svensk skolgång och av naturliga skäl inte heller känner till det svenska systemet och skolans förväntningar på föräldrarna, så som en svenskfödd förälder kan tänkas göra. Det krävs således mer av pedagogerna – och av skolan – när det handlar om att förmedla information till barn och föräldrar likväl när det handlar om att tillskansa sig information om, till exempel, barnets hemförhållanden (vilket är skolans skyldighet

enligt grundskolans läroplan).

Under träffarna och intervjuerna framkommer en delvis stor frustration hos pedagogerna – de framhåller att tiden inte räcker till för att utforma undervisningen optimalt, samtidigt som de känner sig jagade av skolledning och politiker för att höja barnens kunskapsresultat. Pedagogerna reagerar på bilden av läraren som ensamt ansvarig för barnets måluppfyllelse; för att ha möjlighet att vara en bra pedagog behöver pedagogerna bättre stöd, från till exempel skolledningen.

Tidigare forskning pekar på betydelsen av en trygg och tillitsfull relation mellan pedagog och barn för en gynnsam kunskapsutveckling hos barnet. Särskilt stor betydelse har detta för barn som riskerar att inte nå kunskapsmålen och för barn som befinner sig i en socioekonomiskt utsatt position (Olsson 2009, Sammons 2010). Relationens vikt återspeglas på ett framträdande sätt i materialet, där barnens beteenden beskrivs vara avhängigt deras relation till pedagogen. Det framkommer återkommande att vikarierande pedagoger ofta får stora problem med barngruppen, medan den sociala miljön fungerar bättre under ledning av klassmentorerna – det vill säga, de lärare som tillbringat och tillbringar mycket tid med barnen. Det finns indikationer på att omsättningen av personal är stor i skolor belägna i socioekonomiskt utsatta områden, sannolikt på grund av de särskilda utmaningar som arbetet på dessa skolor kräver (Sammons 2010). Detta är också något som tas upp i materialet, både i intervjuer och under kursträffarna – tendensen att personal slutar för att ”de inte orkar”. Att barn som är i störst behov av trygga, kontinuerliga relationer i högre grad än andra gång efter annan tvingas möta nya vuxna, och att personer de knutit an till försvinner, är bekymmersamt, då detta med förmodan påverkar både barnets hälsa och lärande. (Se Bergnehr 2012 för vidare läsning.)

- Hur upplever föräldrarna de föräldrastödjande insatser som skolan erbjuder?

Föräldrarna har överlag ställt sig positiva till Lärande samspel. Det blev stor uppslutning på ett föräldramöte där information gavs om programmets syfte och metoder. Föräldrarna beskrivs av pedagogerna som engagerade och intresserade av barnets skolgång. Detta stöds av intervjuerna med föräldrar. Att barnet får godkända resultat och goda betyg i skolan lyfts fram av föräldrarna som helt centralt för att barnet ska få en bra framtid och känna sig som del i det svenska samhället. Flera föräldrar beskriver oro och stress över att barnet inte ska lyckas.

Några föräldrar har valt att flytta barnet till andra skolor. De motiverar detta med att antalet barn med svenska som modersmål är för litet på skolan, vilket de menar riskerar att påverka den sociala miljön och barnets språk- och kunskapsutveckling negativt. Det viktigaste samhälliga stödet till föräldrarna, enligt intervjuerna, är en skola med lugn studiemiljö där alla barn ges förutsättningar för att nå kunskapsmålen. Barnen måste få kunskaperna och betygen som krävs för att söka till högre utbildning, då detta är vägen till integration och ett gott liv som vuxen i Sverige, menar föräldrarna. De lyfter i intervjuerna vikten att pedagogerna förstår betydelsen av detta och att de bemöter föräldrarna positiva när de uttrycker denna ambition.

Nästan samtliga föräldrarna som ingår i gruppintervjuerna försörjer sig helt eller delvis på försörjningsstöd, trots många år av studier i svenska språket och deltagande i olika arbetsmarknadsåtgärder, till exempel längre perioder av praktik på olika arbetsplatser. Deras sociala position och materiella standard har sjunkit avsevärt jämfört med hur de levde i sitt hemland. Vidare regleras deras vardag och utgifter genom socialtjänstens föreskrifter för beviljande av ekonomiskt bistånd och försörjningsstöd. I intervjuerna uttrycker föräldrarna återkommande en stor oro över hur deras barn ska påverkas av att växa upp med så låg ekonomisk standard. Många lyfter fram skoluniform som ett sätt att minska uppenbara materiella skillnader och på så vis skydda barnen från jämförelser av olika slag. Föräldrarna pratar om vikten av att få stöd av kommun och omgivande samhälle att skapa meningsfyllda aktiviteter för barn och ungdomar på fritiden. Hemmets ekonomi begränsar möjligheten att som förälder erbjuda barnet en fritid som gagnar deras lärande överlag och deras framtidsutsikter, menar föräldrarna. De oroar sig för att barnen ska lockas till kriminalitet och narkotikamissbruk på grund av brist på alternativ och av att växa upp i en ekonomisk utsatt miljö där föräldrarna år efter år tvingas försörja hemmet genom socialtjänstens försörjningsstöd. ”Ge oss arbete”, säger föräldrarna åter och åter i samtliga intervjuer. ”Det är det bästa stödet Sverige kan erbjuda”. ”Vad som helst - ge oss ett vanligt jobb så att vi slipper tigga (av socialtjänsten), och så att vi får bestämma över våra egna pengar och tid”.

Försörjningsstödet är utformat för att stödja hushåll under korta perioder. Socialstyrelsen är tydlig med riskerna det innebär för barns hälsa och skolgång att under längre tid vara beroende av

försörjningsstöd (Socialstyrelsen, 2012). Trots detta försörjer sig många familjer med minderåriga barn år efter år i huvudsak med ekonomiskt bistånd, vilket förutom den ekonomiska utsattheten även innebär att deras liv regleras av socialtjänstens föreskrifter. Dessa föreskrifter begränsar individens rörlighet, konsumtion, och tid. Eventuella sparade medel tillåts vanligtvis inte att spenderas på en bil, ett inköp vilket skulle kunna underlätta rörligheten till andra stads- och landsdelar, till mataffärer, till för/skolor, rekreationsområden, eventuella fritidsaktiviteter m.m. Individen kan också nekas resor till hemland eller för att besöka släktingar, eftersom den som är arbetslös enligt reglerna ska stå till arbetsmarknadens förfogande och aktivt söka arbete. Den som är arbetslös och beroende av försörjningsstöd har inte rätt till semester (Socialtjänstlagen 2001:453; Socialstyrelsen 2013). Dessa regler och restriktioner påverkar familjelivet, barnens uppväxtvillkor och föräldraskapets utövande. Föräldrarna i intervjuerna ger återkommande exempel på hur försörjningsstödet (det vill säga, social- och arbetsmarknadspolitiska direktiv) begränsar deras och barnens tid, rörlighet och konsumtionsval. Deras frustration är uppenbar över att inte erbjudas arbete trots flera år av studier i svenska språket, och trots flera omgångar med praktik och olika arbetsmarknadsåtgärder som inte alltid har upplevts som meningsfulla.

- Hur kan modersmålspedagoger arbeta för att stärka samarbetet mellan hem och skola och verka stödjande för föräldrar?

Föräldrarna beskriver sig vara överlag nöjda med stödet som skolan ger, framförallt med modersmålspedagogernas arbete – de så kallade brobyggarna. Det utvidgade uppdrag som några modersmålspedagoger fått – att vara brobyggare – innebär att dessa personer arbetar som språkliga och kulturella tolkar med daglig närvaro på skolan. Detta ger övriga pedagoger, föräldrar och barn möjligheten till tolkning, direkt översättning av informationsmaterial till föräldrar, tolkning vid utvecklingssamtal, tolkade samtal till hemmet vid särskilda företeelser, med mera. Pedagogerna menar att brobyggarna är väldigt betydelsefulla i deras arbete med barn och i relationen till föräldrarna. Det är resurser som dock kunde stärkas ytterligare, menar pedagogerna, på grund av det stora behovet som finns av detta stöd. Föräldrarna lyfter fram brobyggarna som mycket väsentliga i att ge information om det svenska samhället överlag och om skolans verksamhet i synnerhet samt som ett vardagligt stöd i föräldrarnas och barnens relation till och kommunikation med skolans personal.

Förutom att modersmålspedagogerna verkar som stöd under hela skoldagen, har vissa arbetat med insatser riktade till föräldrarna på eftermiddags- och kvällstid. Föräldrastödsutbildningar på modersmålet har givits, vilket har uppskattats av föräldrarna då det givit en möjlighet att träffa andra föräldrar i samma situation, få tips på sätt att förhålla sig till sitt barn, och få kunskap om normer och ideal kring föräldraskap i det svenska samhället. Minst lika uppskattat tycks dock andra aktiviteter har varit, som syslödsträffar/kurser och gympa vilket har riktat sig till framförallt kvinnor och hållits i skolans lokaler. Detta har blivit tillfällen att träffa andra i området, till fysisk aktivitet, till att utveckla sina kunskaper i att sy samt möjligheter till övning i svenska språket. Dessa aktiviteter har genomförts med brobyggare. Föräldrarna på skolan fått stor tilltro till och förtroende för dessa personer.

Praktisk betydelse

Pedagoger som arbetar i mångkulturella och mångspråkiga skolor står inför särskilda utmaningar. Barngrupperna är ofta heterogena sett till barnens kunskapsnivå, språklig bakgrund, och behov av stöd, vilket ställer höga krav på att undervisningen individualiseras. Detta kräver tid för planering, både för den undervisning och det ämne som den enskilda läraren ansvarar för, och för gemensam planering mellan de pedagoger som möter barnet (inklusive fritidspersonal). Lärande samspel är ett kompetensutvecklingsprogram som gav pedagogerna möjlighet att regelbundet träffas under en termins tid, för att planera aktiviteter tillsammans men också för att reflektera och diskutera över hur de tillsammans kunde komma överens om och uppnå sociala mål och kunskapsmål. Denna möjlighet är något som pedagogerna efterfrågar även i det ordinarie arbetet. Sannolikt skulle det öka förutsättningarna för pedagogerna att stärka både den sociala miljön och barnens kunskapsutveckling.

I föreliggande skola kan barnens kunskapsnivåer variera stort inom en barngrupp (till exempel har vissa barn gått på svensk förskola och behärskar svenska språket, medan andra individer i klassen är nyanlända). Detta ställer högre krav på en individanpassad undervisning än i mer homogena elevgrupper, vilket idealt borde leda till att pedagogerna får extra planeringstid. Vidare har många barn behov av särskilt stöd och/eller riskerar att inte nå kunskapsmålen. Tillsammans fordrar detta att pedagogerna ges goda förutsättningar för att planera den pedagogiska

verksamheten (inte bara i teorin utan också i praktiken). Vidare skulle det med säkerhet vara gynnsamt också med reell möjlighet till gemensam planering för lärare och fritidspersonal, sett till barnomsorgens uppgift (enligt läroplan och skollag) att stödja lärarna i deras kunskaps- (och omsorgs-) uppdrag. Beslutsfattande politiker och tjänstemän likväl som skolledningar bör vinnlägga sig om att arbeta och utforma verksamheterna på sätt som stödjer pedagogerna, och genom en ökad andel erfaren och nöjd personal minska personalomsättning, vilket sannolikt skulle gynna den skolans sociala miljö, relationerna mellan barn och pedagog och pedagog och förälder, samt barnets lärande.

Modersmålspedagoger som har fått det utvidgade uppdraget att i skolans dagliga arbete verka som tolk och översättare tycks vara en lämplig metod att använda för att stärka barn, föräldrar och den pedagogiska verksamheten i mångkulturella, mångspråkiga skolor. Vidare har kvällsaktiviteter för föräldrar där modersmålspedagoger ingått som språkligt stöd uppskattats mycket. Att använda sig av modersmålspedagoger likt detta skulle kunna stärka skolor och områden som kategoriseras som socioekonomiskt utsatta, eftersom brobyggarna utgör ett gott stöd till övrig skolpersonals arbete likväl till barn och föräldrar. Möjligen skulle även elevhälsovården kunna ges ett utvidgat uppdrag. Tidigare forskning betonar vikten av att i utsatta områden stärka resurserna för elevhälsopersonal att arbeta med förebyggande och riktade insatser som gynnar barns hälsa och lärande – insatser som samtidigt avlastar pedagogerna från det sociala omsorgsarbetet (Basch 2011; se även Bergnehr kommande, Bergnehr submitted).

Barnen, deras föräldrar och skolpersonalen (särskilt lärarna) (se Bergnehr 2012, Bergnehr kommande, Bergnehr submitted) riskerar att bli beskrivna som avvikande i det politiska och mediala samtalet, eftersom barnens studieresultat bedöms genom nationella kravnivåer och ofta återfinns under riksgenomsnittet. Jämförelser mellan skolor blir lätt orättvisa om inte de särskilda omständigheterna som pedagoger, barn och föräldrar från mångkulturella, mångspråkiga skolor i socioekonomiskt utsatta områden beaktas. Vidare riskerar sådana jämförelser att skapa negativa självbilder hos barn, föräldrar och skolpersonal vilket kan komma att påverka lärandet och de inblandades hälsa och välmående på ett icke önskvärt sätt.

Reglerna för försörjningsstöd till barnfamiljer bör ses över. Det finns en risk att riktlinjerna ökar

barns och föräldrars utanförskap, marginalisering och ohälsa (Socialstyrelsen 2012), eftersom många familjer i utsatta områden under många år tvingas leva på ekonomiskt bistånd med låg ekonomisk standard och ett enligt socialtjänstens föreskrifter styr liv, till följd av detta.

Referenser

Basch, C. (2011). Healthier students are better learners: a missing link in school reforms to close the achievement gap. *Journal of School Health*, 81: 593-598.

Bergnehr, D. (kommande). Föräldrastöd genom skolan: diskursiva tillämpningar av nationell politik inom en svensk kommun.

Bergnehr, D. (submitted) Advancing home-school relations through parent support.

Bergnehr, D. (2012). Barnet, hemmet och skolan i ett socioekonomiskt utsatt bostadsområde. I L. Aarsand and P. Aarsand (red.), *Familjeliv och lärande*. Lund: Studentlitteratur.

Bouakaz, L. (2007). *Parental involvement in school: what hinders and what promotes parental involvement in an urban school*. Malmö högskola: Lärarutbildningen.

Bunar, N. (2011). Multicultural urban schools in Sweden and their communities: social predicaments, the power of stigma, and relational dilemmas. *Urban Education*, 46: 141-164.

Gustafson, J-E. et al. (2010). *School, learning and mental health: a systematic review*. Stockholm: Kungliga Vetenskapsakademien.

Olsson, E. (2009). The role of relations: Do disadvantaged adolescents benefit more from high-quality social relations? *Acta Sociologica*, 5: 263-383.

Ridge, T. (2002). *Childhood poverty and social exclusion*. Bristol: Policy Press.

Sammons, P. (2010). Equity and educational effectiveness. In P.L. Petersen et al. (red.), *International Encyclopedia of Education*. Oxford: Elsevier.

SCB (2007). *Children, segregated housing and school results. Demographic reports 2007:2*. Stockholm: SCB.

Siraj-Blatchford, I. (2010). Learning in the home and at school: how working class children succeed against the odds. *British Educational Research Journal*, 36: 463-482.

Socialtjänstlagen 2001: 453.

Socialstyrelsen (2013). SOSFS 2013:1 /S) Allmänna råd. Ekonomiskt bistånd. <http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/19014/2013-3-13.pdf>. 2013-12-14.

Socialstyrelsen (2012). Öppna jämförelser av ekonomiskt bistånd 2012. Socialstyrelsen.

Delprojekt 2: Den mångkulturella skolan och utvecklingssamtal

Projektet har som intresse att studera relationen mellan hem och skola i socioekonomiskt utsatta områden där det bor en hög andel utrikesfödda barn och föräldrar. Utvecklingssamtalet är en arena där denna relation kommer till uttryck .

I det lagstadgade utvecklingssamtalet (Lgr 2011) möts elever, föräldrar och pedagoger (här nämnda som omväxlande pedagoger och lärare) i ett (minst) trepartssamtal där även ett kontrakt, den individuella utvecklingsplanen (IUP), ska undertecknas. Den individuella utvecklingsplanen syftar bland annat till att föräldrar och barn ska informeras om barnets kunskapsutveckling samt att föräldrarnas delaktighet i barnets skolgång ska stärkas. Samtalet har således som syfte att både rapportera det som redan skett och sätta upp mål för elevens framtida kunskapsutveckling.

Det finns idag en betydande forskningsbas rörande frågor om hur olika professioner löser vitala arbetsuppgifter just genom samtal (*institutionella samtal*, eng. *institutional discourse*, t.ex. Drew & Heritage, 1992; Sarangi & Roberts, 1999). Empiriska studier omfattar en rad professioner som företräds av t.ex. lärare, läkare, poliser, åklagare, socialtjänstemän osv., och lekmän i roller som patienter, klienter, elever osv. Gemensamt för dessa olika institutionella samtal är att kommunikativa problem inte sällan uppstår i mötet mellan lekmannens intressen och organisationens verksamhets och befogenhetsområde.

Exempel på problemområden som uppmärksammas gäller hur deltagare i institutionella samtal skapar ett gemensamt förståelsesammanhang. Analyser av samspel i sådana möten visar att det som pågår mellan deltagarna inte kan ses som i första hand en fråga om överföring av sakinformation, utan ett minutiöst koordinerat kommunikativt ”arbete”. Ett exempel är Pillet-Shore (2003) som analyserat vad ett uttryck som ”doing ok” om en elev kan betyda i samtal mellan hem och skola. Det gör stor skillnad för eleven om uttrycket används som en bedömning på en flergradig skala eller som en del av motsatsparet ”ok”- ”not ok”.

Det finns även svensk forskning som studerar utvecklingssamtal utifrån dessa synsätt, se t.ex. Adelsvärd et al. (1997). Sedan denna studie genomfördes har emellertid utvecklingssamtalet förändrats och fått en än mer central roll vilket till exempel Hofvendahl (2006) och Markström (2009;2010) visar i sina analyser av utvecklingssamtal i skola respektive förskola. Detta bekräftas även av Tholander (2012) som beforskat elevledda utvecklingssamtal där eleverna själva har huvudansvar för genomförandet. För forskning om flerspråkighet och mångkulturella frågor i relation till utvecklingssamtal måste vi emellertid ännu så länge luta oss mot internationella studier (Davitti, 2012; Guo Y., 2010; Orellana et al., 2003; Sanchez och Orellana, 2006) som bland annat visar hur eleven kan få roller som översättare och språkliga/kulturella medlare. Andra intressanta frågor rör tolkade institutionella samtal. Här visar tidigare forskning hur tolkande är allt annat än neutral informationsöverföring (Wadensjö, 1998) utan hur tolkningen kan förändra information med t.ex. förändrade moraliska implikationer som följd (Keselman et al., 2008; 2010).

Syfte

Projektet vill ge ett bidrag till kunskapen om relationen mellan hem och skola i förhållande till flerspråkighet och mångkulturalitet. Utvecklingssamtalet är viktig arena för denna relation. Mer specifikt har projektet som målsättning att studera föräldrars, barns och pedagogers perspektiv och möjligheter till påverkan på utvecklingssamtalets genomförande och utkomst i skolor där många föräldrar och barn inte har svenska som modersmål samt har skilda kulturella erfarenheter.

Specifika frågeställningar

- Hur genomförs samtalen? Finns det områden som är mer komplicerade, där risken för missförstånd förefaller öka?
- Vad, resulterar samtalet och upprättandet av studieplanen i?
- Hur genomförs och fungerar samtal där deltagare har olika språkliga kunskaper i majoritetsspråket svenska?
- Hur förs barns och förälderperspektiv fram och hur de tas emot av pedagoger?
- Vilken syn på barn och föräldraskap, skolans och pedagogernas uppdrag är det som kommer till uttryck i utvecklingssamtalen som förs inom de olika studieområdena?
- Blir mötet ett stöd i samverkan mellan hem, och skola?

Tillvägagångssätt och material

Vi besökte personligen flera skolor och presenterade oss och projektet. Det visade sig svårt att finna skolor som kunde ta emot oss för undersökningen och datainsamlingen blev fördröjd men kunde till slut genomföras under våren 2013. Detta har fått till följd att vi har varit tvungna att prioritera bort de intervjuer med föräldrar som vi ursprungligen hade planerat att komplettera videoobservationerna av utvecklingssamtalen med.

Skolan där samtalen genomfördes har ett elevunderlag där en stor del av elever har svenska som andraspråk. Skolans rektor, samtliga medverkande pedagoger, barn och föräldrar har informerats muntligen och skriftligen om projektets syfte och har givit samtycke till att delta. Projektet är prövat och godkänt av den regionala etikprövningsnämnden i Linköping (Dnr:2012/157-31).

Vi har samlat in 22 utvecklingssamtal som spelats in med både video och ljudbandspelare. Samtalen är mellan 20-60 minuter långa, oftast omkring 45 minuter. En forskare observerade alltid samtalen och tog stödanteckningar. Samtalen rör elever mellan förskoleklass upp till årskurs 6. Barnen, förutom de minsta från förskoleklassen, är alltid närvarande. Samtalen förs på omväxlande svenska och arabiska och vid samtliga utvecklingssamtal deltar en person som är kunnig i båda språken, en så kallad ”brobyggare”. Dessa är inte auktoriserade tolkar utan är anställda av skolan med ett bredare uppdrag att fungera som kulturella och språkliga översättare eller länkar mellan hem och skola (se även Carr et al, 1997; Hale, 2007). Detta betyder att samtliga deltagare känner brobyggaren sedan tidigare men också att denna person är en skolrepresentant.

Samtalen är indexerade och utvalda delar har transkriberats av en person som är kunnig i både svenska och arabiska.

Projektets teoretiska och metodologiska bakgrund är samtalsanalytisk, främst etnometodologi och lingvistisk antropologi. Det anlägger ett etnografiskt och konversationsanalytiskt perspektiv. Detta innebär en induktiv och deltagarorienterad ansats där det som talas om i intervjuerna är det som blir fokus för analyserna. Genom ingående analyser av samspelet mellan samtalsdeltagarna undersökte vi interaktionen med avseende på ovanstående frågeställningar. Detta innebär att det

är samtalet som sådant snarare än enskilda individer som intresserar oss. Vi sökte efter frekventa samtalsfenomen som visade sig vara typiska för denna specifika interaktion likväl som enstaka atypiska samtalssekvenser, så kallade "deviant cases". Utvecklingssamtal är samtal där mycket kan stå på spel. Detta gäller samtliga deltagare, inte bara elever. Ofta är det känsliga ämnen som avhandlas. Inga uppgifter som framkommer i utvecklingssamtalen som deltagarna signalerar som extra känsliga och där enskilda identiteter kan avslöjas är utvalda för särskilt ingående analys.

Resultat

Samtalens innehåll och genomförande

I samtliga utvecklingssamtal var det pedagogen som ledde samtalet och dess agenda. Varje samtal kännetecknades också av brobyggarens aktiva roll som samskapare av förståelse mellan deltagarna, elever, föräldrar och pedagoger. Samtalen började alltid med en genomgång av vad eleven hittills uppfyllt i termer av mål. Ibland ombads också eleverna att visa skolarbete för sina föräldrar. Föräldrarna fick detaljerad information med hem för att läsa och underteckna. Ibland skrev utvecklingsplanen under redan under samtalet.

Efter varje samtalstur stannade pedagogen upp för att låta brobyggaren översätta för föräldern. Vid några tillfällen behövde denna be pedagogen att vänta eftersom det annars hade blivit en för stor mängd att översätta. Föräldrarna vände sig ibland mot läraren och visade med t.ex. nickningar att man förstått, men riktade sig också direkt till brobyggaren för att svara på turer. Detta ger en speciell struktur på samtalen där pedagogen ibland måste vänta på översättning, och brobyggaren får en mycket central position som inte bara översättare utan även uttolkare av skolans och föräldrarnas kommentarer och frågor. Pedagogerna beskrev barnen genom diagnostiska värderingar som blev översatta i detalj. Översättningarna följde pedagogernas utvärderingar med uppgifter om både akademisk och social utveckling. Ibland använde brobyggaren speciella resurser som både förtydligade och förstärkte lärarens tal. De kunde till exempel bli mer explicita och instruerande än pedagogen i beskrivningar av elevers svårigheter och behov av åtgärder.

Brobyggaren tog också egna initiativ och stoppade ibland pedagogerna för att förklara exempelvis hur det svenska betygssystemet är konstruerat och hur de olika betygsgraderna ska

förstås. De kunde också ingående förklara barnens arbetsuppgifter och försöka ge konkreta verktyg för föräldrarna att använda vid läxhjälp.

Deltagande samt elevers, föräldrars och skolans perspektiv

Efter lärarens beskrivning av elevens skolprestation fanns det möjligheter för föräldrarna att själva värdera, hålla med eller ifrågasätta lärarens värdering. Det var emellertid ovanligt att föräldrar aktivt utnyttjade denna möjlighet. Oftast tog föräldrar mycket kort emot lärarens beskrivning. Deras minimala återkoppling översattes av brobyggaren, ibland i en mer elaborerad form. På så sätt fick denna en aktiv roll i att bygga och demonstrera en allians och samstämmighet mellan lärare och föräldrar.

Föräldrarna bekräftade återkommande lärarens värdering och instruktioner. Detta kan ses som ett sätt att visa gott föräldraskap och att man förstår skolans förväntningar på både elever och föräldrar. I ett begränsat antal fall byggde föräldrar på lärarnas värdering med mer utvecklade och informativa beskrivningar av till exempel läx- och hemrutiner, något som förstärkte den redan positiva bilden av barnet. Dessa responser översattes av brobyggaren. I de fall förälderns beskrivning av barnet var positiv mottogs sällan detta med mer än en minimal respons (mm) från pedagogen. I stället fortsatte de till nästa ämne.

Till skillnad från resultat från andra länder (Davitti, 2012; Elbers & Hannah, 200x; MacLure & Walker, 2000) är det ovanligt i vårt material att föräldrar ger alternativa beskrivningar av barnets beteende och utveckling som inte överensstämde med lärarens. I de fall detta ändå skedde, tydliggjorde brobyggaren vad man var oense om och gav detaljerade översättningar av de motsatta åsikterna. Sådana ”utmaningar” från föräldrarnas sida ledde till utförliga svar från pedagogernas sida. Dessa innehöll t.ex. förklaringar om klassrums- och undervisningspraktiker, läxstrategier, gränssättningspraktiker, behov av att fokusera eller barnets sociala relationer (e.g., MacLure & Walker, 2000).

Dessa pedagogiska förklaringar formulerades detaljerat men ändå allmänt hålllet. Ibland som ett försvar av lärarens arbetssätt, men sällan som information om en specifik student. Svaren kunde också formuleras som implicit kritik av eleven själv. De kunde beskrivas som att ha svårigheter

med att fokusera, att prata för mycket eller inte lyssna. Lärarna kunde också implicit och även explicit kritisera föräldrarnas bristande uppfostran eller familjevanor.

När beskrivningarna av barnet inte stämde överens mellan lärare och föräldrar ökade emfasen i översättningarna. Brobyggaren kunde också ta på sig en explicit roll att förklara skolans förväntningar på föräldrar, t.ex om vikten av att barn äter en bra frukost för att orka med skolarbetet. Likaså kunde brobyggaren tydligt uttrycka föräldrarnas beskrivningar av hur de anstränger sig hemma (t.ex med läxhjälp). Däremot visar våra resultat i likhet med tidigare studier att i de fall föräldrar berättade personlig information om barn eller familjesituation förbisågs detta eller gavs minimalt med uppmärksamhet (MacLure & Walker, 2000).

Även om vissa lärare aktivt försökte få med eleven var utvecklingssamtalet oftast ett samtal om snarare än med eleven. Eleverna lyssnade mest. Detta gällde även i de fall man diskuterade problem eller negativa aspekter av deras karaktär, motivation, uppförande eller studieteknik.

Slutligen, att agera med barnets bästa för ögonen behövde inte betyda att man som förälder försvarade barnet mot kritik. Snarare använde föräldrar negativa eller problematiska beskrivningar för att gå i dialog med barnet och betona, repetera och i vissa fall uppgradera lärarens instruktioner för förbättring. Sådana handlingar kan ses som ett bidrag till det moraliska arbete föräldern utför för att visa att man utför ett gott föräldraskap.

Den största tiden under samtalet ägnas åt att diskutera det som skett sedan förra terminen. Detta får konsekvensen att samtalet till stor del tar formen av ett informerande samtal där pedagogen har huvudansvaret för att överföra information till föräldrarna, snarare än ett gemensamt samtal om elevens utveckling. Detta märks till exempel genom att mer utförliga samtalsturer från föräldrarna kan mötas av enbart minimala responser från pedagogen. Även om utvecklingssamtalet är framåtsyftande och ska utmynna i en framtidsplanering finns det således en tendens att föräldrarna snarare intar en reaktiv än proaktiv position i utvecklingssamtalet.

Praktisk betydelse

Ett övergripande syfte för hela projektet har varit att undersöka olika arenor för föräldrastöd och vi frågade på vilka sätt utvecklingssamtal kan fungera som en sådan. Vi vill betona att projektet har genererat unika data om en komplicerad och underbeforskad skolverksamhet. Utvecklingssamtalet är en viktig portal för föräldrarna, inte bara för kunskap om den svenska skolan utan också för kulturella normer och föreställningar om barnsyn, föräldraskap och fostran. Det visar på en komplicerad interaktion där brobyggaren har en avgörande roll som uttolkare av både skolans och hemmets mål med barnets skolgång. Brobyggaren fungerar som en länk mellan skolan och hemmet, där dennas kunskap och förtroende med både hemmets och skolans arena gjorde det möjligt att diskutera och klargöra olika förväntningar, problematiska aspekter av skolgången och samarbetet mellan hem och skola.

Under alla utvecklingssamtal ska en individuell utvecklingsplan diskuteras. Ett syfte med denna är att stärka föräldrars deltagande och engagemang i barnets skolgång och pedagogiska utveckling. Våra resultat pekar mot att tyngdpunkten i samtalen ändå ägnas åt att informera föräldrar om barnets tidigare skolgång på bekostnad av diskussioner om framtid och utveckling. Detta behöver inte betyda att samtalen inte fungerar stödjande för föräldrar, men däremot att föräldrars och elevers egna initiativ och frågor får mindre plats än önskemål från skolan om vad eleven behöver utveckla och hemmet behöver stödja eleven med i dess fortsatta skolgång.

Referenser

- Adelswärd, V., Evaldsson, A., & Reimers, E. (1997). *Samtal mellan hem och skola*. Lund: Studentlitteratur.
- Carr, S.E., R.P. Roberts, A. Dufour & D. Steyn (eds) (1997) *The Critical Link: Interpreters in the community*, Amsterdam: Benjamins.
- Cekaite, A. (2007). A child's development of interactional competence in a Swedish L2 classroom. *The Modern Language Journal*, 91, 45-62.
- Cekaite, A. (2012). Affective stances in teacher-novice student interactions: Language, embodiment, and willingness to learn. *Language in Society*, 41, 5.
- Davitti, E. (2012) *Dialogue Interpreting as Intercultural Mediation Integrating Talk and Gaze in the Analysis of Mediated Parent-Teacher Meetings*. Diss. University of Manchester

- Hale, S. (2007) *Community Interpreting*, New York: Palgrave Macmillan.
- Drew, P. & Heritage, J. (1992). *Talk at work: Interaction in institutional settings*. Cambridge: University Press.
- Garcia-Sanchez, I., Orellana, M. F., & Hopkins, M. (2011). Facilitating intercultural communication in parent-teacher conferences: Lessons from child translators. *Multicultural Perspectives*, 13(3), 148-154.
- Guo, Y. (2010). Meetings without dialogue: A study of ESL parent-teacher interactions at secondary school parents' nights. *School Community Journal*, 20(1), 121-140.
- Hofvendahl, J. (2006). *Riskabla samtal: en analys av potentiella faror i skolans kvarts- och utvecklingssamtal*. Diss. Linköping : Linköpings universitet, 2006.
- Keselman, O., Cederborg, A., Lamb, M. E., & Dahlström, Ö. (2010). Asylum seeking minors in interpreter-mediated interviews : What do they say and what happens to their responses? *Child & Family Social Work*, 15(3), 325-334.
- Keselman, O., Cederborg, A., Lamb, M., & Dahlström, Ö (2008). Mediated communication with minors in asylum-seeking hearings. *The Journal of Refugee Studies*, 21(1), 103-116.
- Markström, A. (2009). The parent-teacher conference in the Swedish preschool: A study of an ongoing process as a "pocket of local order". *Contemporary Issues in Early Childhood*, 10(2), 122-132.
- Markström, A. (2010). Talking about children's resistance to the institutional order and teachers in preschool. *Journal of Early Childhood Research*, 8(3), 303-314.
- Osvaldsson, K. (2004). On laughter and disagreement in multiparty assessment talk. *Text*, 24(4), 517-545.
- Osvaldsson, K., Persson-Thunqvist, D. & Cromdal, J. (2013). Securing comprehension: Clarifications and corrections in emergency calls with non-native speakers of Swedish. To appear in: *International Journal of Bilingualism*, 14.
- Pillet-Shore, D. (2003). Doing "okay": On the multiple metrics of an assessment. *Research on Language & Social Interaction*, 36(3), 285-319.
- Rath, J. M., Gielen, A. C., Haynie, D. L., Solomon, B. S., Cheng, T. L., & Simons-Morton, B. (2008). Factors associated with perceived parental academic monitoring in a population of low-income, African American young adolescents. *RMLE Online: Research in Middle Level Education*, 31(8), 1-11.

Sanchez, I. G., & Orellana, M. F. (2006). The construction of moral and social identity in immigrant children's narratives-in-translation. *Linguistics and Education: An International Research Journal*, 17(3), 209-239.

Sarangi, S., & Roberts, C. (Eds.) (1999). *Talk, work and institutional order. Discourse in medical, mediation and management settings*. Berlin: Mouton de Gruyter.

Skolverket (2011). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011*. Stockholm: Skolverket.

Wadensjö, C. (1998). *Interpreting as interaction*. London: Longman.

Delprojekt 3: Föräldrastöd och föräldraskap – begreppens innebörder och verkningar

Delprojekt 3 består av tre huvudsakliga frågeställningar som besvaras med skilda material. Frågeställningen 'Vilka råd och tips, ideal och föreställningar möter och förmedlar föräldrar på webbsidor om barn och föräldraskap?' redovisas nedan. Frågorna 'Vilken innebörd ges begreppet föräldrastöd i olika professionella grupper?' och 'Hur definierar föräldrar från olika grupper begreppet stöd och deras önskemål och behov av särskilda former av stöd?', besvaras i delprojekten 1 och 2. Resultaten av dessa studier redovisas under respektive delprojekt och återges därför inte under denna rubrik. Frågan 'Vilken innebörd ges begreppet föräldrastöd i olika professionella grupper?' besvaras även med fördjupade analyser av material insamlat under tidigare föräldrastödsprojekt finansierade av folkhälsoinstitutet: 'Föräldrastöd i samverkan: Från politisk vilja till nytta för brukarna, 2010-2011' (forskningsledare Anna Sarkadi, Uppsala universitet). Detta arbete redovisas i två vetenskapliga artiklar som i skrivandets stund revideras enligt sakkunnigas förslag på mindre ändringar (Bergnehr, kommande) och är under bedömning (Bergnehr submitted). Resultaten återges därför inte i denna rapport.

Våra tidigare studier kring föräldrastöd, finansierade av folkhälsoinstitutet, presenterar resultat som knyter an till frågorna hur professionella och föräldrar definierar och efterfrågar föräldrastöd – vi hänvisar läsaren till dessa (se Lind 2013, Möllerstrand, Gustavsson och Osvaldsson 2012, Samuelsson 2012, Sandin och Bergnehr 2013). Läsaren hänvisas även till nordiska forskningsresultat om stöd till barn och föräldrar som sammanställdes under projektet med ledning av Bergnehr och presenteras i specialnumret 'Stotte til barn og foreldre', *Barn* 2012, Nr. 4. Flera av artiklarna i numret påvisar hur professionella och föräldrar definierar och förhåller sig till olika former av föräldrastöd.

Referenser

Bergnehr, D. (kommande). Föräldrastöd genom skolan: diskursiva tillämpningar av nationell politik inom en svensk kommun.

Bergnehr, D. (submitted) Advancing home-school relations through parent support.

Bergnehr, D. (2012). Stotte til barn og foreldre. Special Issue, *Barn*, 30(4): 1-160.

Lind, J. (2013). Föräldraskapande på internet – en analys av ett digitalt diskussionsforum för föräldrar. *Research Report on Childhood and the Study of Children 2013:1*. Tema Barn: Linköpings universitet.

Möllerstrand, A., Gustavsson, M. och Osvaldsson, K. (2012). Vad tycker föräldrar om föräldrastöd? Enkät i Valdemarsviks kommun. *Research Report on Childhood and the Study of Children 2012:8*. Tema Barn: Linköpings universitet.

Samuelsson, T. (2012). Stödjande sociala nätverk och livet som ny förälder. *Research Report on Childhood and the Study of Children 2012:1*. Tema Barn: Linköpings universitet.

Sandin, B. och Bergnehr, D. (2013). Samverkande föräldrastöd - nätverk för forskning och utveckling. *Research Report on Childhood and the Study of Children 2013:2*. Tema Barn: Linköpings universitet.

Delprojekt 3: Föräldraskapande på internet

Vilka råd och tips, ideal och föreställningar möter och förmedlar föräldrar på webbsidor om barn och föräldraskap? Internet har blivit en allt viktigare informationskälla för många föräldrar. Men föräldrar använder inte bara internet för att söka information, utan också för att interagera med andra föräldrar och ta del av deras erfarenheter, råd och åsikter. Tidigare forskning om föräldrastöd på internet har ofta avsett informationens tillförlitlighet, som ofta har setts som bristfällig (Eysenbach m.fl. 2002; Shaikh m.fl. 2005. Se även SOU 2008:131). Studier som avsett föräldrars bruk av digitala diskussionsfora har huvudsakligen utgjorts av intervju- och enkätstudier (Plantin & Daneback 2009). Föräldrar har här uttryckt att de uppskattar tillgängligheten, anonymiteten och snabbheten i återkopplingen (Sarkadi 2003; O'Connor & Madge 2004). Föräldrar söker andra föräldrars råd om barnuppfostran och deras bekräftelse på att barnets beteende är normalt (O'Connor & Madge 2004; Blackburn m.fl. 2005; Boston m.f. 2005) och många föräldrar läser andras inlägg utan själva delta i diskussionen (Sarkadi 2003; Plantin & Daneback 2010). Studier som utgår från själva inläggen i digitala föräldraskapningsfora är dock betydligt färre.

Inläggen i diskussionsfora kan därmed beskrivas som en sorts temperaturmätare på det som engagerar de tusentals föräldrar som står för och läser inläggen (Russell 2012) eller kort och gott föräldrars vardagsprat (Callaghan & Lazard (2012). Till skillnad från intervjuer utgör de också vad som kan kallas naturalistiska data, d v s spontana yttranden om ämnen som är angelägna för avsändaren, snarare än av forskaren efterfrågade yttranden om av henne initierade ämnen (Robinson 2001). Inläggen på föräldraskapningsfora på internet lämpar sig därför mycket väl för en analys av vad föräldrar söker och får råd om samt beskriver som utmaningar och hur föräldrar positionerar sig själva och andra i relation till olika föräldraskapsideal (Mungham & Lazard 2009). Det faktum att inläggen i diskussionsfora som detta är tillgängliga för och läses av många fler än de som är delaktiga i erfarenhetsutbytet innebär att de inte bara säger något om hur föräldrar söker och ger råd, utan också om de råd och föräldraskapsideal som omger föräldrar.

Syfte

Syftet med den här delstudien är att undersöka hur föräldrar använder digitala diskussionsfora och hur de därigenom bidrar till att skapa och förhandla normer om föräldraskap genom att analysera inläggen i diskussionsforumet på föräldrawebbplatsen Familjeliv.se.

Metodbeskrivning

Denna delstudie består i sin tur av tre delar: (I) en analys trådstartande inlägg, alltså de inlägg som startar en diskussion, i forumet Förälders samtliga diskussionsgrupper, (II) en innehållsanalys av trådstartande inlägg som har gjorts eller besvarats i forumet Förälder//Tonåring och (III) en analys av hela diskussionstrådar i forumet 'Förälder//Tonåring' på temat Alkohol.

Empiri

Digitala diskussionsinlägg som empiri

Det empiriska materialet som ligger till grund för studien utgörs av inläggen i diskussionsforumet på föräldrawebbplatsen Familjeliv.se. Den presenterar sig själv som "en webbplats för alla som är intresserade av familjelivet" där man får "tips, stöd och hjälp om allt som rör barn". Den öppnades år 2003 och ägs av företaget Familjeliv Media AB. Den har fler än 110.000 medlemmar och totalt över 63 miljoner diskussionsinlägg. På webbplatsen Familjeliv.se utgör forumet 'Förälder' ett av flera fora. Bland övriga fora på samma nivå finns 'Adoption', 'Gravid', 'Sex och samlevnad', 'Känsliga rummet' m. fl. Forumet 'Förälder' är i sin tur uppdelat i ett antal i fler än 40 diskussionsgrupper däribland 'Attachment Parenting', 'Barnkläder', 'Mobbning', 'Säkerhet' och 'Utlandsförälder'. För att kunna posta inlägg på Familjeliv.se måste man bli medlem. När enskilda medlemmar gör inlägg i diskussionsforumen gör de det med ett alias som de själva har valt. Aliaset är kopplat till en sida där medlemmen kan välja att berätta mer om sig själv. Informationen på den egna sidan, valet av alias och eventuell signaturbild samt huruvida medlemmen undertecknar inlägg med sitt namn avgör graden av anonymitet. Därmed är det också långt ifrån alltid möjligt att avgöra om ett inlägg är postat av t ex en man eller kvinna.

Enligt företagets egna marknadsundersökningar är dock 87 procent av webbplatsens besökare kvinnor. Enligt Familjeliv ABs egen information till presumtiva annonsörer besöker drygt 50 procent av kvinnorna i målgruppen sajten minst en gång per månad och 24 procent av dem besöker den varje vecka. (www.familjeliv.se (a)) och webbplatsen beskrivs som ”Sveriges i särklass största forum för kvinnor i familjen” (www.familjeliv.se (b)). En tredjedel av besökarna är mellan 20 och 39 år och drygt 60% är sysselsatta som arbetare eller tjänstemän. Familjeliv AB drar slutsatsen att såväl yngre kvinnor som besökare som definieras som arbetare är överrepresenterade bland besökarna på webbplatsens. Användarna beskrivs också som lojala och cirka 30 procent besöker Familjeliv.se dagligen.²

Om medlemmarnas kulturella eller etniska tillhörighet är dock lite känt. Det digitala diskussionsforumets format, och forumets språkliga regler försvårar dock deltagandet för föräldrar med utländsk bakgrund och svenska som andraspråk samt gör det troligen mindre attraktivt. Familjeliv.se kräver i sina forumregler att ”alla ska kunna förstå det som skrivs”. Därför accepteras enbart inlägg på svenska, norska, danska eller engelska. (Av de inlägg som ingår i studien är inget på ett annat språk än svenska.) Inlägg på andra språk och ”alltför dåligt formulerade inlägg” kan plockas bort (www.familjeliv.se (c)). Deltagandet i diskussionsforumet kräver alltså uttryckligen en viss språklig kompetens, vilket kan utgöra ett hinder för de föräldrar som har svenska som andraspråk. Det finns därför anledning att tro att inläggen i diskussionsforumen på familjeliv.se i mycket liten utsträckning återspeglar samhällets kulturellt heterogena sammansättning, utan huvudsakligen representerar infödda svenska kvinnors syn på och frågor som rör föräldraskap. Denna är dock inte ointressant, eftersom den kan sägas representera den majoritetens norm för föräldraskap som föräldrar i Sverige möter.

Urval för del I

För del I har samtliga trådstartande inlägg i forumet ’Förälder’ som har gjorts eller besvarats under ett dygn i maj 2011 (20/5) laddats ner (388 st). Därutöver har även de trådstarter som har startats eller besvarats i undergruppen ’Föräldraskap’ till forumet ’Känsliga rummet’ laddats ner

---

² Siffran härrör från en undersökning utförd av företaget Userneeds. Under perioden 15 juni – 15 juli 2011 hade besökare på Familjeliv.se möjligheten att delta i en enkät. Av totalt 592.677 personer valde 9212 att besvara enkäten, vilket ger en svarsfrekvens på knappt 1,6 procent. Information om undersökningen och dess resultat har kommunicerats till mig i e-mail från Christin Sarmell, webbutvecklare på Familjeliv 120906.

(33 st). Diskussionsforumet 'Förälder' beskrivs på Familjeliv.se på följande sätt: "För dig som är förälder finns här allt om det mesta, från ensam förälder till flerbarnförälder och styvförälder. Hitta andra med barn i samma ålder och prata om syskon, sömn och relationer" (www.familjeliv.se (d)). Forumet var vid undersökningstillfället i sin tur uppdelat på 43 undergrupper (se tabell 1). Forumet 'Känsliga rummet' beskrivs som ett forum "för dig som vill vara anonym och diskutera känsliga ämnen, som relationsproblem, sorg och missbruk. Tänk på att allmänna debattfrågor inte hör hemma här, utan syftet med känsliga rummet är att man ska kunna ställa personliga frågor anonymt" (www.familjeliv.se (d)). Här kan medlemmar alltså posta inlägg anonymt i den bemärkelsen att deras alias förblir dolt. I reglerna för forumdiskussioner sägs dessutom att diskussionerna i 'Känsliga Rummet' "ska präglas av extra respekt för individen. Det här är platsen för tröst, råd och stöd så använd silkesvantar här". Sammanlagt rör det sig om 421 trådstarter.

Urval för del II

Urvalet för del II av delstudien utgörs av samtliga trådstartande inlägg som har gjorts eller besvarats i diskussionsgruppen 'Tonåring' i forumet 'Förälder' under perioden 30/8 2009 till den 30/8 2012. I detta forum diskuterar huvudsakligen föräldrar till barn i tonåren med varandra. Totalt rör det sig om 600 inlägg. Fyra av dessa har uteslutits eftersom de var tomma inlägg utan något meddelande, vilket reducerar antalet till 596.

Urval för del III

Samtliga 21 diskussionstrådar om alkohol som startats eller gjorts inlägg i under perioden 2009-08-30 till 2012-08-30 i diskussionsgruppen Förälder//Tonåring. Diskussionstrådarnas längd varierar mellan 3 och 78 svarsinlägg. Totalt rör det sig om 568 svarsinlägg.

Resultat för del I: Trådstarter i forumet 'Förälder'

Trådstarternas teman

Tabell 1 (se appendix) visar hur forumet 'Förälders' diskussionsgrupper är rubricerade samt hur diskussionsinläggen fördelar sig på de olika grupperna. Av tabellen framgår att den diskussionsgrupp, i vilken i särklass flest trådar startas är den som handlar om barn i åldern 0-12 mån. Även ytterligare några av de till antalet trådar sett största diskussionsgrupperna, däribland

'Barnvagnar' och 'Amning' antyder att en övervägande del av trådstarterna rör spädbarn. I övriga åldersspecifika diskussionsgrupper minskar antalet trådar i takt med att åldrarna som grupperna avser stiger trots att åldersspannen blir allt större med åren.

Den näst största diskussionsgruppen är den som på familjeliv.se har rubricerats som 'Övrigt'. Gruppens storlek tyder på att många trådstartare trots det stora antalet grupper ändå inte tycks hitta en grupp som mer specifikt passar deras inlägg. Den tredje största diskussionsgruppen är 'Inhandla', följt av 'Kost/matvanor' och 'Sjukdom/Åkommor', vilket pekar på att konsumtion och barnets fysiska omvårdnad och välbefinnande är de teman som dominerar i trådstarterna.

Tabell 2, där diskussionsgrupperna och antalet trådstartar i varje diskussionsgrupp har samlats i kategorier bekräftar denna bild (se appendix). Den största kategorin är den som jag har benämnt 'Barns åldrar och utveckling' och här är det som nämnts inläggen som rör spädbarn i åldern 0-12 månader som är i stor majoritet. Efter kategorierna 'Fysisk omvårdnad' och 'Konsumtion' kommer i storleksordning kategorin 'Särskilda behov' med undergrupper som 'Allergier', 'Barn/funktionshinder' och 'Prematurbarn'. När värdet av digitala mötesplatser och diskussionsgrupper har lyfts fram i tidigare forskning är det ofta de grupper av användare som har ett särskilt behov eller möter en särskild utmaning i livet, som individer eller som föräldrar, som lyfts fram (Blackburn m fl 2005; Boston m fl 2005). Möjligheten att diskutera upplevelser, problem och lösningar med andra som delar samma specifika erfarenhet utan att vara beroende av den geografiska närhet som träffar i verkliga livet förutsätter, har därvid beskrivits som särskilt värdefull. Nästa kategori i storleksordningen efter kategorierna 'Namn och dop' och 'Skola och barnomsorg' som omfattar två respektive tre diskussionsgrupper är 'Förälder-kategorier'. Här finns ett stort antal diskussionsgrupper som syftar till att samla olika kategorier av föräldrar eller föräldrar med liknande förutsättningar eller upplevelser, så som äldre föräldrar (40+), unga föräldrar, föräldrar med ett eller flera barn eller tvillingar m.fl. Hit har även den särskilda diskussionsgruppen 'Pappor' förts. Trots det stora antalet diskussionsgrupper som ingår i den är denna kategori dock inte särskilt omfattande sett till antalet trådar. Ännu mindre i omfattning är den kategori som jag har benämnt 'Föräldraskapsstilar och uppfostran' som bl a omfattar grupperna 'Uppfostran' och 'Attachment Parenting'. Attachment parenting är en grupp specifikt för de som önskar diskutera den föräldraskapsstil som på svenska brukar översättas till Nära

föräldraskap. Det är därmed, utöver möjligen gruppen 'Njutningsförälder' den enda gruppen som är specifikt ämnad för en viss föräldraskapsstil.

Trådstarternas funktioner

Vilka funktioner har då de trådstartande inläggen? Utifrån innehållet i trådstarterna i forumet 'Förälder' och det sätt de är formulerade på har sammanlagt 32 funktionskategorier skapats (se tabell 3 i appendix). Trådstarterna har sedan placerats i en eller flera av dessa kategorier.

Sammanfattningsvis har ett stort antal trådstarter (320) som funktion att ställa frågor till andra föräldrar. Den kontakt som uppstår avser en specifik fråga eller ett specifikt problem och är mer eller mindre kortvarig. Därutöver används forumet i 91 trådstarter som ett sätt för att skapa en mer långsiktig, och därigenom också mer generell, kontakt med andra föräldrar. Huvudsakligen sker detta genom s k samlingstrådar som syftar till att samla en specifik föräldragrupp så som föräldrar med barn födda en viss månad, föräldrar till barn med ett specifikt funktionshinder eller som bor i ett specificerat geografiskt område. Ytterligare en funktionskategori utgörs av inlägg där trådstartaren delar en erfarenhet, ventilerar en åsikt eller förmedlar information om något (72). I kontrast till inlägg, som direkt efterfrågar övriga deltagares respons, är förväntan på respons betydligt mindre explicit i dessa trådstarter där en avsevärd del av texten ägnas åt att redogöra för egna erfarenheter, åsikter eller tips.

Bilden av föräldraskap

Utöver de personer som är aktiva i diskussionstrådarna läses som tidigare nämnts inläggen av ett stort antal personer. Därmed bidrar de också till att förmedla en bild av föräldraskap. En trådstart som exempelvis innehåller en fråga om hur man bäst löser ett amningsproblem förmedlar samtidigt trådstartarens syn på amning som något viktigt och värdefullt.

De trådstarter där kontakt med andra föräldrar efterfrågas signalerar samtidigt att det är önskvärt att som förälder ha kontakt med andra föräldrar. Vidare signalerar ett större antal tråders innehåll att en viktig aspekt av föräldraskapet är att göra val av ett till buds stående urval. En stor del av dessa val handlar om konsumtion. Genom att be om köpråd eller fråga andra föräldrar om deras erfarenheter av exempelvis olika barnvagnar signalerar trådstartarna också att detta är viktiga val.

Därutöver kan det stora antalet inlägg som rör val av konsumtionsvaror även tolkas som ett uttryck för att föräldraskapets vardag anses fordra ett stort antal produkter och att rätt val av produkt kan vara avgörande för barnets välbefinnande och underlätta barnets omvårdnad. Även andra val är av betydelse för Familjelivs medlemmar. Valet av förskola återkommer i flera trådstarter, dock inte valet av skola, vilket torde hänga samman med att de medlemmar som är mest aktiva på Familjeliv.se är de som har yngre barn.

Nästan lika viktigt som att göra rätt val förefaller det vara att planera sitt föräldraskap. Det gäller både planering av föräldraledighet och -penning, barnomsorg och arbete som det konkreta föräldraskapandet i form av planering av packning inför resor och av barnkalas. Den gode föräldern planerar alltså sitt föräldraskap, gör välinformerade val och står i kontakt med andra föräldrar.

Resultat del II: Trådstarter i diskussionsgruppen 'Förälder//Tonåring'

Trådstartare

Av de 594 trådstarter som hade postats i diskussionsgruppen 'Förälder//Tonåring' hade 429 inlägg gjorts av personer som presenterade sig själva som förälder till den tonåring som inlägget avser antingen genom att explicit referera till sig själva som föräldrar eller genom att använda formuleringar som 'min son' eller 'min dotter'. Tabell 4 (se appendix) visar hur trådstartarna är fördelade på olika kategorier. Intressant nog presenterade sig 41 av trådstartarna som tonåringar. Tonåringarna använde forumet och dess vuxna deltagare för att själva kommentera på, eller be om kommentarer till, regler som deras egna föräldrar tillämpade. För dem utgjorde forumet alltså en referenspunkt på liknande sätt som för de föräldrar som frågade andra föräldrar vilka regler de tillämpar. 24 trådstartare skrev uttryckligen att de inte var föräldrar till den tonåring som inlägget avsåg. Merparten av resterande trådstartare presenterade sig inte.

Av de trådstartare som presenterade sig som föräldrar uppgav en del också vad för slags förälder de var. Av dessa uppgav 41 att de var bonusföräldrar och 65 att de var frånskilda eller separerade föräldrar, dock inte nödvändigtvis ensamstående. Av de trådstartare som avslöjade sitt genus var 134 mödrar och 25 fäder.

Teman

Vad är det då för teman som dominerar föräldrars trådstarter i diskussionsforumet för föräldrar till tonåringar? Av tabell 5 (se appendix) framgår att det mest frekvent förekommande temat i trådstarterna är 'Beteende'. Majoriteten av dessa trådstater handlar om hur tonåringen interagerar med övriga familjemedlemmar och betar sig i hemmet och de ger en bild av livet med en tonåring som en prövning. De ord som används för att beskriva tonåringar i dessa inlägg är bl a "sur", "lat", "hopplös", "otrevlig", "bortskämd", "rebellisk" och "tröttsam", tonåringar sägs förstöra familjer, ha blivit monster, skrika, vara bortom all kontroll, inte ta ansvar och vara på sitt rum hela tiden. Föräldrar skriver att de håller på att bli galna, att de inte står ut längre, är trötta på och inte har kontroll över sin tonåring. De frågar varandra om råd och huruvida det beteende som de bevittnar är normalt eller använder forumet för att skriva av sig. Återkommande är beskrivningar av barn som har blivit som förbytta när de blivit tonåringar och föräldrar tröstar sig själva och tröstas av andra med att det är en övergående fas.

Ett annat näraliggande tema är 'Förälder-barn relation'. Dessa trådstarter är mindre fokuserade på tonåringens beteende och mer på frågor och problem som rör hela familjen så som boendearrangemang, särskilt i separerade familjer och hur familjemedlemmarna ska få möjlighet till en privatsfär i det gemensamma hemmet. I denna kategori finns trådstarter om tonåringar som inte vill eller anses kunna bo hemma längre, som vill bo med den andra föräldern eller inte kommer överens med den ena förälderns nya partner, liksom trådstarter som ställer frågan huruvida det är ok för tonåringar och deras föräldrar att pussa varandra på munnen eller se varandra nakna.

Ytterligare ett stort tema i trådstarterna är 'Ekonomi'. I dessa trådstarter frågar föräldrar varandra hur stor månadspeng de ger till sina tonåringar, om tonåringarna får disponera hela barn- eller studiebidraget och i så fall vad det är tänkt att det ska räcka till och vad föräldrarna betalar. Föräldrar frågar också varandra om de kräver motprestationer av sina tonåringar, vilket gör att denna kategori ligger nära kategorin 'Hjälpa till i hushållet'. Här frågar föräldrar varandra på ett motsvarande sätt vad tonåringarna förväntas hjälpa till med i hemmet. Man ber också om råd hur man förmår tonåringar att hjälpa till och diskuterar hur ansvar och hushållssysslor fördelas på bästa sätt mellan vuxna och tonåringar i hushållet och hur man på bästa sätt uppfostrar tonåringar till ansvarstagande vuxna med eget hushåll.

De tre ovan nämnda kategorierna representerar tre olika typer av trådstarter och synliggör därmed tre olika sätt som tonårsföräldrar använder diskussionsforumet på. Det huvudsakliga syftet med de inlägg där trådstartaren beklagar sig över sin tonårings beteende tycks vara att få bekräftelse på att det är ett för tonåringar normalt beteende. Genom att ta del av andra föräldrars erfarenheter som liknar de egna normaliseras den egna upplevelsen av tonåringens oönskade beteende. I trådstarterna om relationen till tonåringen, boendearrangemang och umgängesformer efterfrågas istället ofta andra föräldrars råd och hjälp att fatta beslut i avgörande frågor, medan det som huvudsakligen efterfrågas i de trådstarter som handlar om barn- och studiebidrag och eventuella motprestationer är andra föräldrars redogörelser för hur de hanterar dessa frågor i sina hem.

Resultat del III: Diskussionstrådar om alkohol i diskussionsgruppen 'Förälder//Tonåring'

Flera av ämneskategorierna handlar om beteenden som på ett eller annat sätt anses skadliga eller potentiellt skadliga för tonåringar. Hit hör såväl 'Alkohol', 'Droger', 'Rökning' som 'Kriminalitet', 'Dator/tv/mobil', 'På egen hand' och i viss mån 'Sexualitet'. Medan vissa beteenden anses vara skadliga per se, så som drogbruk och rökning, anses andra vara potentiellt skadliga eller riskfyllda. Frågeställningen för föräldrar på forumet blir då inte hur man kan förmå sin tonåring att sluta med eller avstå från beteendet, utan hur man som förälder kan bidra till att något som skulle kunna vara farligt eller skadligt inte blir det. I de diskussionstrådar där föräldrar diskuterar hur man ska förhålla sig till tonåringars alkoholkonsumtion blir det tydligt att föräldrar strävar efter flera olika saker som både ger upphov till dilemman och inte nödvändigtvis står i samklang med de officiella råden beträffande unga och alkohol.

Den officiella rådgivningen till föräldrar är entydig: föräldrar ska inte köpa ut alkohol till sin tonåring, man ska inte bjuda tonåringar under 18 på alkohol i hemmet och man ska ha nolltolerans beträffande tonåringars drickande utanför hemmet. Målet är att skjuta upp alkoholdebuten och att minimera tonåringars alkoholkonsumtion. Föräldrar tillskrivs en betydelsefull roll i detta avseende. Tonåringen tillskrivs en sannolik vilja att dricka alkohol förr eller senare och förälderns uppgift är att våga stå emot. Ju mer tillåtande föräldrar är desto mer dricker tonåringen (www.fhi.se (a); www.fhi.se (b); www.tankom.nu; www.tonarsparloren.se). Att föräldrar skulle kunna lära sina barn att dricka ansvarsfullt beskrivs som 'en gammal myt'

och bemöts med påståendet att tonåringar som bjuds på alkohol dricker mer än andra (www.fhi.se (b)).

I huvudsak handlar diskussionstrådarna om alkohol på Familjeliv.se om frågeställningarna huruvida det är ok att köpa ut alkohol åt tonåringar, om det är ok att bjuda tonåringar under 18 år på alkohol hemma och hur man som förälder ska reagera om man upptäcker att ens tonåring har druckit. Generellt rådde störst enighet på forumet beträffande ställningstagandet att föräldrar inte ska köpa ut alkohol till sina barn, även om det också hördes röster med avvikande åsikter. Betydligt större oenighet kom till uttryck i trådarna beträffande de två andra frågorna.

Föräldrarnas ställningstaganden kan kategoriseras enligt två axlar: 1) vilket mått av inflytande över tonåringens alkoholkonsumtion föräldrar tillskriver sig själva och 2) huruvida fokus är på tonåringens drickande här och nu, på effekterna av berusningen eller på hans/ hennes alkoholvanor som vuxen.

De föräldrar som i sina inlägg tillskrev sig själva en betydelsefull roll i relation till sina tonåringars drickande redogjorde antingen för att de hade regler som innebar en nolltolerans eller beskrev att det var deras ansvar att lära sin tonåring hur man umgås med alkohol. Medan de förstnämnda påtalade noll-toleransens betydelse som signal att det inte är ok att dricka, menade de senare att drickandet av alkohol är något som tonåringen inte kan förväntas kunna hantera helt plötsligt när han/hon fyllt 20 år. Dessa föräldrars mål är inte främst att minimera tonåringens drickande innan 20-årsdagen, utan att förbereda honom/ henne för den dagen då hon/ han har laglig rätt att själv köpa och konsumera alkohol och föräldrarna därmed inte längre anser sig ha varken kontroll eller inflytande över sin ungdoms alkoholkonsumtion. Att bemöta 'den gamla myten' att föräldrar kan lära sina barn sunda alkoholvanor genom att bjuda dem på alkohol med att säga att de tonåringar som blir bjudna på alkohol i hemmet dricker mer, adresserar alltså inte egentligen de motiv som många föräldrar säger sig ha för att bjuda sina barn på alkohol.

Men inte alla föräldrar tror att de kan påverka sina tonåringars drickande. Enligt en år 2012 av Sifo utförd enkät baserad genomförd med 2100 föräldrar trodde 29 procent av föräldrarna inte att det skulle påverka deras tonårings drickande om de konsekvent sade att han/hon inte får dricka

alkohol (www.fhi.se (c)). Ett resonemang som återfinns bland foruminläggen är att det är orealistiskt att tro att föräldrar kan förhindra att deras tonåringar dricker innan de fyller 18. De menar att föräldrar som tror att det ska räcka med att upprätthålla en noll-tolerans gentemot alkohol gör det enkelt för sig. Själva säger de sig sträva efter att hålla sig à jour med vad som händer i tonåringens liv, acceptera att deras tonåring dricker och vilja minimera riskerna med drickandet. Som sådana risker ser dessa föräldrar inte enbart alkoholens påverkan på den unga kroppen, utan även de risker som är associerade med att vara berusad. Dessa risker anses vara större utanför hemmet, särskilt om tonåringen aldrig tidigare har upplevt hur det känns att vara berusad. Ytterligare ett sätt att minimera risker, menar föräldrar i vissa inlägg, är att vara beredd att hämta sin tonåring om den har hamnat i knipa. Detta, poängterar dessa föräldrar, bygger dock på att tonåringen vågar ringa till föräldrarna. En alltför strikt noll-tolerans, och eventuella löften om betalt körkort eller liknande om tonåringen avhåller sig från drickande kan innebära att tonåringen inte vågar ringa. Några föräldrar beskriver detta uttryckligen som ett dilemma, att de vill signalera till sin tonåring att de inte ska dricka alkohol, men samtidigt signalera att det är ok för honom/henne att ringa om han/hon har gjort det. En konsekvens av detta dilemma som beskrevs i forumet var att föräldrar som visste att deras tonåringar hade druckit trots föräldrarnas nolltolerans inte konfronterade sin tonåring med det. Vad dessa föräldrar värnade mer än målet att minimera tonåringens alkoholkonsumtion var relationen till tonåringen och den öppna kommunikationskanal som de såg som en förutsättning för att kunna minimera riskerna om tonåringen hade druckit.

Genom att följa hela diskussionstrådar blir det också möjligt att analysera hur föräldrarna förhandlar normer om föräldraskap och positionerar vissa föräldraskapsbeteenden som eftersträvansvärda och andra som oacceptabla. Medan den officiella alkoholrådgivningen beskriver den förälder som bjuder sitt barn på alkohol i hemmet eller accepterar att tonåringen festar som alltför tillåtande per se, antyder forumdiskussionen en mer komplex syn på föräldrars roll i relation till tonåringars drickande. I en detaljerad analys av två diskussionstrådar som båda startas med ett inlägg där trådstartaren ger uttryck för att han/hon bjuder/ planerar att bjuda sin tonåring på alkohol hemma visar jag att vad som blir avgörande för den respons som trådstarten får är inte ställningstagandet i sig, utan hur det motiveras och hur man presenterar sig själv som förälder. En trådstartare som överväger att bjuda sin 15-årige son på "en brakfylla", dels för att

sonen ska uppleva hur det är att vara berusad i hemmets trygghet och dels för att förhoppningsvis bli avskräckt, får rimligheten med sin idé visserligen ifrågasatt, men förblir respekterad som en engagerad förälder som inte skyr okonventionella metoder för att åstadkomma vad hon tror är bäst för hennes barn. En annan trådstartare som berättar att han låter sin dotter och hennes kompisar dricka hemma för att kompisarna är äldre och har kommit längre i utvecklingen och för att han vet hur mycket hon tycker om att festa blir däremot ytterst hårt ansatt och t o m misstänkt för att vara ett s k troll, vilket han dock förnekar.³ Trådstartarna skiljer sig åt på flera sätt (föräldrarnas kön, tonåringens kön och ålder), men det övriga forumdeltagare i huvudsak reagerar på beträffande den andra trådstarten är han trådstartaren förhåller sig till sin roll som förälder, där han inte framstår som varken villig eller förmögen att stå emot dotterns önskemål vilket ligger till grund för kritiken mot honom.

Praktisk betydelse

Analysen av innehållet i de trådstartande inläggen i samtliga diskussionsgrupper av diskussionsforumet 'Förälder' på föräldrawebbplatsen Familjeliv.se visar att en majoritet av inläggen rör små barn (upp till ett år). Ju äldre barn inläggen rör, desto färre är de. Digitala diskussionsfora förefaller alltså utgöra en attraktiv stöd- och rådgivningsform *främst för föräldrar med små barn*. De teman som berörs i inläggen är *främst barns fysiska omvårdnad*, huvudsakligen sömn, amning och kost, alltså liknande teman som de som berörs i barnavårdscentralernas information. Det tyder på att föräldrar inte nödvändigtvis efterfrågar råd som de inte får någon annanstans, utan attraheras av den kommunikationsform som digitala diskussionsfora möjliggör och av möjligheten att få erfarenhetsbaserade råd av andra föräldrar. En stor del av inläggen handlar om med föräldraskapet förknippad *konsumtion*, vilket tyder på dels att föräldrar tillskriver valet av konsumtionsprodukter en betydelsefull roll i sitt föräldraskap och dels att andra föräldrars åsikter och erfarenheter är viktiga i detta val. Av analysen av inläggens funktion framgår att föräldrar främst använder forumet för att ställa specifika frågor till andra forummedlemmar. *Det som efterfrågas är andra föräldrars erfarenheter och praktiker, information om andra barns utveckling och beteende och råd*. Föräldrar använder forumet som en referenspunkt för att värdera de egna erfarenheterna och praktikerna. En inte obetydlig del av inläggen (knappt 25%) syftar dock till att etablera en mer bestående och generell kontakt med

---

³ Troll är deltagare i digitala diskussionsfora som skriver inlägg för att provocera övriga forumdeltagare och inte för att bidra med genuina inlägg i en diskussion.

andra föräldrar med utgångspunkt i en gemensam föräldraupplevelse så som barn i samma ålder, barn med samma sorts funktionshinder m.m. Även detta bruk av diskussionsforumet tyder på att *föräldrar aktivt söker kontakt och möjlighet till erfarenhetsutbyte med andra föräldrar*. De föräldraskapsideal som kommer till uttryck i diskussionsforumet är att det är viktigt att kunna göra välinformerade val, att ha en plan för sitt föräldraskap och dess olika aspekter och att vara engagerad och inte sky varken uppoffringar eller konflikter. Analysen av innehållet i de trådstartande *inläggen visar också att inläggen i föräldraskapsforumet kan användas för att nå kunskap om vad föräldrar söker råd om, vilket kan ligga till grund för framtida utveckling av råd- och stödverksamhet*.

Studien visar också att inläggen på digitala föräldraskapsforumet kan användas för en närmare analys av de ambitioner, farhågor, ideal och utmaningar föräldrar ger uttryck för och delger andra föräldrar, inom ett specifikt område, (t ex sömn eller kost) eller i relation till en viss form av föräldraskapsförutsättning (t ex tvillingföräldrar eller unga föräldrar). I en del av studien användes foruminläggen för att analysera hur föräldrar till barn i tonåren använder forumet. *Föräldrar till tonåringar använder diskussionsforumet främst för att diskutera beteenden hos tonåringen som upplevs som problematiska, relationen mellan föräldrar och barn och för att få information vilka regler och principer andra föräldrar har beträffande t ex alkohol, tider för hemkomst och läggning, att göra saker utan vuxens sällskap m.m.* Även här använder föräldrar forumet som en referenspunkt för att spegla de egna erfarenheterna och ställningstagandena gentemot andra föräldrars.

Avslutningsvis visar analysen av hela diskussionstrådar på temat 'Alkohol' i forumet Förälder//Tonåring att *materialet kan användas för en analys av hur väl olika typer av råd till föräldrar korresponderar mot föräldrars egna mål och farhågor*. Denna del av analysen visar att medan fokus i mycket av råden till föräldrar om alkohol handlar om att skjuta upp alkoholdebuten och minimera tonåringens alkoholkonsumtion, ger föräldrar också uttryck för andra mål och farhågor som att tonåringen måste förberedas för den dagen då han/hon får möjlighet att lagligt köpa stora mängder alkohol själv, oro för att den första upplevelsen av att vara berusad ska ske på en otrygg plats långt hemifrån och att tonåringen inte ska våga ringa hem om han/hon skulle behöva hjälp för att föräldrarna alltför tydligt sagt att det inte är ok att dricka.

När rådet att föräldrar inte ska bjuda sina barn på alkohol och inte acceptera att de dricker motiveras med att tonåringar som bjuds hemma dricker mer, talar man således förbi flera av de farhågor som föräldrar ger uttryck för, vilket torde försämra förutsättningarna för att råden följs.

Referenser

- Blackburn, C., Read, J & Hughes, N. (2005) "Using the Internet? The experiences of parents of disabled children", *Child: Care, Health and Development* 2005:5(507-515).
- Boston, M., Ruwe, E., Duggins, A, & Willging, JP (2005) "Internet use by parents of children undergoing outpatient otolaryngology procedures", *Archives of Otolaryngology – Head & Neck Surgery* 2005:8(719-722).
- Callghan, J.E.M. & Lazard, L. (2012) "'Please don't put the whole dang thing out there!'. A discursive analysis of internet discussions around infant feeding", *Psychology & Health* 27(8):938-955.
- Eysenbach m fl (2002) "Empirical studies assessing the quality of health information for consumers on the world wide web: a systematic review", *Journal of the American Medical Association* 2002:20(2691-2700).
- Kozinets, R.V. (2002) "The field behind the screen: using netnography for marketing research in online communities", *Journal of Marketing Research* 39(1):61-72.
- O'Connor, H. & Madge, C. (2004) "'My mum's thirty years out of date': The role of the Internet in the transition to motherhood", *Community, Work and Family* 2004 (3):351-369.
- Plantin, L. & Daneback, K. (2009) "Parenthood, information and support on the internet. A literature review of research on parents and professionals online", *BMC Family Practice* 2009 (10):34.
- Plantin, L. & Daneback, K. (2010) "Föräldraskap och internet", *Socialvetenskaplig tidskrift* 2:170-188.
- Russell, S. (2012) "Social networking research opportunities: the example of 'Netmums'", *Journal of Research in Nursing* 17(2):195-206.
- Sarkadi, A. (2003) Verklig gemenskap i en virtuell värld? Utvärdering av en webbplats för föräldrar. Rapport 2003:30. Statens Folkhälsoinstitut.

Sarkadi, A. & Bremberg, S. (2005) ”Socially unbiased parenting support on the Internet: a cross-sectional study of users of a large Swedish parenting website”, *Child Care Health Development* vol. 31(1):43-52.

Shaikh, U. & Scott BJ (2005) “Extent, accuracy and credibility of breastfeeding information on the Internet”, *Journal of Human Lactation* 2005:2(175-83).

SOU 2008:131 *Föräldrastöd – en vinst för alla*. Stockholm: Fritze.

www.familjeliv.se (a) <http://marknad.familjeliv.se> 2012-09-05

www.familjeliv.se (b) www.familjeliv.se/Information/om.php 2012-09-12

www.familjeliv.se (c) www.familjeliv.se/Forum/regler.php 2012-05-02

www.familjeliv.se (d) www.familjeliv.se/Forum/index.php 2012-04-26

www.fhi.se (a) www.fhi.se/Press/Artiklar/Bjud-inte-tonaringar-pa-alkohol-i-hemmet 2013-12-12

www.fhi.se (b) www.fhi.se/Press/Artikel/Var-tredje-foralder-bjuder-pa-alkohol/ 2013-12-11

www.fhi.se (c) www.fhi.se/Aktuellt/Nyheter/Tonarsforaldras-attityder-spelar-roll/ 2013-12-12

www.tankom.nu www.tankom.nu/attbjudahemma.html 2013-12-11

www.tonarsparloren.se www.tonarsparloren.se/sv/bjuda-hemma 2014-01-13

Appendix Delprojekt 3

Tabell 1: Antal trådstarter per undergrupp i forumet 'Förälder'

I alfabetisk ordning (vänster) och storleksordning (höger)

Undergrupp <i>Alfabetisk ordning</i>	Trådar totalt	Trådst. urval
40+	32	0
Allergier	1236	5
Amning	30883	17
Attachment Parenting	2288	4
Barn 0-12 mån	79295	55
Barn 1-3 år	27024	22
Barn 3-5 år	9839	16
Barn 6-12 år	5030	7
Barn/ funktionshinder	7153	17
Barnböcker	101	0
Barnkläder	978	5
Barnomsorg	18774	16
Barns utveckling	12900	8
Barnvagnar	33594	27
Blöjfri bebis EC	67	0
Blöjor/ Potträning	815	4
Bärsjal/Bärsele	6284	2
Dop & namn	11739	7
Efter förlossningen	14102	13
Enbarnsförälder	51	0
Ensam förälder	3467	5
Far-/ morföräldrar	116	0
Flaskmatning	9631	6
Flerbarnsförälder	1377	3
Fosterföräldrar/ barn	20	0
Förälder/ funktionsnedsättning	34	0
Föräldrapenning	15644	7
Föräldraskap (KR)*	17897	33
Hemmaförälder	2814	5
Inhandla	44425	12
Kost/ matvanor	34906	14
Mobbning	148	0
Mor- och farföräldrar	20	1
Namn	12671	7
Njutningsförälder	593	0
Pappor	894	1
Pedagogik	126	0
Prematurbarn	2932	6
Regnbågsfamilj	500	1
Relation/ samliv	1353	0

Undergrupp <i>Storleksordning</i>	Trådar totalt	Trådst. urval
Barn 0-12 mån	79295	55
Övrigt	46494	17
Inhandla	44425	12
Kost/ matvanor	34906	14
Åkomma/ Sjukdom	34332	11
Barnvagnar	33594	27
Amning	30883	17
Barn 1-3 år	27024	22
Sömn/ Dygnsrytm	23692	10
Barnomsorg	18774	16
Föräldraskap (KR)*	17897	33
Föräldrapenning	15644	7
Efter förlossningen	14102	13
Resa med barn	13474	14
Barns utveckling	12900	8
Namn	12671	7
Dop & namn	11739	7
Barn 3-5 år	9839	16
Flaskmatning	9631	6
Barn/ funktionshinder	7153	17
Säkerhet	6456	5
Bärsjal/Bärsele	6284	2
Barn 6-12 år	5030	7
Sång/ Lek/ Boktips	4724	0
Uppfostran	4304	5
Syskon	4157	1
Ensam förälder	3467	5
Tvillingförälder	3368	5
Prematurbarn	2932	6
Hemmaförälder	2814	5
Ung förälder	2638	8
Attachment Parenting	2288	4
Utlandsförälder	2204	11
Styv-/ bonusförälder	1621	3
Tonåring	1520	2
Flerbarnsförälder	1377	3
Relation/ samliv	1353	0
Allergier	1236	5
Skola	1096	1
Barnkläder	978	5

Resa med barn	13474	14
Skola	1096	1
Styv-/ bonusförälder	1621	3
Syskon	4157	1
Sång/ Lek/ Boktips	4724	0
Säkerhet	6456	5
Sömn/ Dygnsrytm	23692	10
Tonåring	1520	2
Tvillingförälder	3368	5
Ung förälder	2638	8
Ungdomar	180	2
Uppfostran	4304	5
Utlandsförälder	2204	11
Åkomma/ Sjukdom	34332	11
Övrigt	46494	17
Summa	562013	421

Pappor	894	1
Blöjor/ Potträning	815	4
Njutningsförälder	593	0
Regnbågsfamilj	500	1
Ungdomar	180	2
Mobbning	148	0
Pedagogik	126	0
Far-/ morföräldrar	116	0
Barnböcker	101	0
Blöjfri bebis EC	67	0
Enbarnsförälder	51	0
Förälder/ funktionsnedsättning	34	0
40+	32	0
Mor- och farföräldrar	20	1
Fosterföräldrar/ barn	20	0
Summa	562013	421

* Underkategorin 'Föräldraskap' i forumet 'Känsliga rummet'.

Siffrorna i kolumnen 'Trådar totalt' avser antalet trådar per underkategori den 29/4 2011.

Siffrorna i kolumnen 'Trådst(arter) urval' avser antalet trådstarter per underkategori i urvalet till denna undersökning.

Tabell 2: Undergrupper i forumet 'Förälder' samlade i kategorier i storleksordning

Kategori	Forumets undergrupper	Trådar totalt	Trådst. urval
Barns åldrar & utveckling	Barns utveckling, Barn 0-12 mån, 1-3 år, 3-5 år, 6-12 år, Tonåring, Ungdomar	135788	112
Fysisk omvårdnad	Amning, Blöjfri bebis EC, Blöjor/ Potträning, Flaskmatning, Kost/ matvanor, Sömn/Dygnsrytm, Säkerhet	106450	56
Konsumtion	Barnböcker, Barnkläder, Barnvagnar, Bärskal/Bärsele, Inhandla, Resa med barn	98856	60
	Övrigt	46494	17
Särskilda behov	Allergier, Barn/ funktionshinder, Prematurbarn, Åkomma/sjukdom	45653	39
Namn & dop	Dop & namn, Namn	24410	14
Skola & barnomsorg	Barnomsorg, Pedagogik, Skola, Mobbing	20144	17
Förälder kategorier	40+, Enbarnsförälder, Ensam förälder, Flerbarnsförälder, Fosterföräldrar/-barn, Förälder/ funktionsnedsättning, Hemmaförälder, Pappor, Regnbågsfamilj, Styv-/bonusförälder, Tvillingförälder, Ung förälder, Utlandsförälder	19020	42
	Föräldraskap (Känsliga rummet)	17897	33
	Föräldrapenning	15644	7
	Efter förlossningen	14102	14
Föräldraskapsstilar & Uppfostran	Attachment Parenting, Njutningsförälder, Uppfostran	7185	9
Familjerelationer	Far-/morföräldrar, Mor-/farföräldrar, Relation/samliv, Syskon,	5646	1

	Sång/Lek/Boktips	4724	0
Summa		562013	421

Undergrupperna 'Övrigt', 'Föräldraskap (KR)', 'Föräldrapenning' och 'Efter förlossningen' har varit svåra att placera i en kategori. På grund av deras omfattning och för att inte kategorin 'Övrigt' ska bli för stor redovisas de för sig i tabellen.

Tabell 3: Antalet trådstarter i respektive funktionskategori

För denna kategorisering har de trådstarter som enbart utgörs av en rubrik (35) uteslutits. Dessa saknar ytterligare text i inlägget, vilket gör det svårt att funktionskategorisera dem. Därutöver har samtliga dubletter (5) av trådstarter uteslutits. Totalt utgörs urvalet för denna kategorisering av 386 trådstarter.

Funktionskategori	F*	KR**	Summa
<u>Ställer frågor</u>	293	27	320
Ber om råd	72	17	89
- Efterfrågar köpråd	37	1	
Frågar efter information/ tips	64	2	66
Ber om beslutshjälp	27	4	31
- Frågar efter godkännande	5	2	
Frågar efter andra föräldrars erfarenheter av något	59	1	60
- Frågar om andra föräldrar har liknande erfarenheter	25	1	
Frågar hur andra föräldrar gör	28	0	28
Frågar hur andra barn betar sig/ utvecklas	24	1	25
- Frågar om andra barn betar sig/ utvecklas likadant	5	0	
Enkät	19	2	21
- Äsiktsenkät	12	2	
<u>Söker kontakt</u>	91	0	91
Samlingstrådar	66	0	66
- för föräldrar med specifikt intresse eller erfarenhet	20		
Söker kontakt off-line	25	0	25
<u>Delar och ventilerar</u>	52	20	72
Delar erfarenhet	31	10	41
Äsiktsventilering/ Missnöjesventilering	12	4	16
Bekännelse	4	6	10
Ger information eller tips	5	0	5

* Forumet 'Förälder'   ** Forumet 'Känsliga Rummet'

Raderna med grå text utgör underkategorier till kategorin på raden ovanför.

Tabell 4: Trådstartare i forumet Förälder//Tonåring

Samtliga

Föräldrar	Inte förälder*	Tonåring	Släkting	Syskon	Professionell	Gud-förälder	Okänt	Summa
429	24	41	2	2	2	1	95	596

* skriver uttryckligen att han/ hon inte är förälder

Föräldrar: föräldrakategorier

Bonusförälder	Frånskild förälder	Fosterförälder	Okänt	Summa
41	65	2	321	429

Föräldrar: kön

Mödrar	Fäder	Okänt	Summa
134	25	270	429

Tabell 5: Ämnen i trådstarter i forumet Förälder//Tonåring

I alfabetisk ordning (vänster) och storleksordning (höger). Trådstarter gjorda av tonåringar (41) har utslutits här.

Alkohol	21
Arbete	3
Bestämmelser/ lagar	4
Beteende	58
Dator/ tv/ mobil	19
Droger	8
Ekonomi	48
Fritidsaktiviteter	4
Förälder-barnrelation	40
Hjälpa till i hushållet	17
Hälsa/ välbefinnade	45
Kompisar	13
Konsumtion/ presenttips	36
Kriminalitet	6
Kärlek	18
Livsstil	6
Relationer till andra föräldrar	10
Oro/ säkerhet	23
På egen hand	14
Regler/ principer generellt	6
Rökning	6
Sexualitet	23
Skola	37
Sova över	13
Tider för hemkomst/ läggning m.m	26
Undersökning/ reportage	9
Utseende	23
Utveckling	13
Övrigt	6
<i>Summa</i>	<i>555</i>

Beteende	58
Ekonomi	48
Hälsa/ välbefinnande	45
Förälder-barnrelation	40
Skola	37
Konsumtion/ presenttips	36
Tider för hemkomst/ läggning m.m	26
Oro/ säkerhet	23
Sexualitet	23
Utseende	23
Alkohol	21
Dator/tv/mobil	19
Kärlek	18
Hjälpa till i hushållet	17
På egen hand	14
Kompisar	13
Sova över	13
Utveckling	13
Relation till andra föräldrar	10
Undersökning/ reportage	9
Droger	8
Kriminalitet	6
Livsstil	6
Rökning	6
Regler/ principer generellt	6
Övrigt	6
Fritidsaktiviteter	4
Bestämmelser/ lagar	4
Arbete	3
<i>Summa</i>	<i>555</i>

Delprojekt 4: Forskning och utvärdering av nätverksarbetet inom ramen för projektet Samverkande föräldrastöd

I delprojekt 4 tittar vi närmare på hur samverkan mellan kommun (främst Linköpings kommun) och forskningslärosäte (Tema Barn, Linköpings universitet) har utvecklats och fungerat inom ramen för ett projekt inom den första föräldrastödssatsningen (2009 – 2011). Projektet Samverkande föräldrastöd erhöll medel från Statens folkhälsoinstitut (FHI) för att bland annat upprätta ett nätverk i östgötaregionen med representanter från kommuner, landsting, ideella organisationer och forskare från Linköpings universitet. Syftet med nätverket var bland annat möjliggörande av idéspredning, nätverksbyggande och kompetensutveckling, men även ett närmande och ökad förståelse mellan forskning och praktik.

I föreliggande studie relaterar vi i första hand till tidigare forskning kring *samverkan* och kring *nätverk* och *nätverksstyrning*. Samverkan är ett centralt begrepp för projektet såväl som för studien. Det har gjorts många försök att definiera vad samverkan är både i svensk forskning och internationellt (för exempel på översikt se Blomqvist 2012). Precis som med begreppet föräldrastöd finns också samverkan definierat i olika policy dokument från olika välfärdsorganisationer. Flera forskare har skrivit fram utvecklingen mot ökad samverkan inom välfärdsorganisationerna som en utveckling vilken främst satte fart under 1990-talet och då som välfärdssystemens svar på komplexa behov hos medborgarna (se ex. Danermark & Kullberg, 1999; Huxham & Vangen, 2005). Samverkan är lagstadgad inom Socialtjänstlagen (SoL), Hälso- och sjukvårdslagen (HSL) och Skollagen (SKoL).

Syfte

Delprojekt 4 syftar till att utvärdera det samverkansarbete som tog fart under projekttiden 2009-2011, ”Samverkande föräldrastöd”, men även att sätta samverkan i fokus för forskning utifrån ett mer problematiserande perspektiv.

Specifika frågeställningar

- Hur har och kan nätverket verka för ökad samverkan? Vilka hinder och möjligheter för samverkan inom och mellan verksamheter och organisationer kan utrönas och hur har dessa påverkat det generella föräldrastödet?
- Upplever aktörerna inom nätverket att samarbetet mellan lärosäte och praktiker har varit gynnsamt för de föräldrastödjande insatserna. Hur och varför/varför inte?

Tillvägagångssätt

I studien har vi använt:

Dokumentanalys av verksamhetsberättelser, uppdragsbeskrivningar, delrapporter och andra dokument (informella dokument, minnesanteckningar etc.). Analys med fokus på samverkansfrågor. Intervjuer med olika inblandade aktörer (n=7): forskare, verksamhetsföreträdare/tjänstemän, projektledare i kommunen, projektkoordinatorer vid Linköpings universitet, representanter för samverkande aktörer. Två stycken webbenkäter har skickats ut inom ramen för delprojektet. Den första webbenkäten sändes ut till de 55 personer som står på sändlistan för ”nätverk för föräldrastödaktörer” inom föräldrastödsprojektet, av dessa svarade 19 personer (svarsfrekvensen 35 %). Fokus i enkäten handlar om hur man ser på samverkan runt föräldrastöd. Ytterligare en webbenkät kring föräldrastöd och samverkan skickades ut till 100 deltagare vid den konferens som FHI bjöd in till i Linköping, september 2013. Svarsfrekvens 38 %.

Resultat

I delprojekt 4 har samverkan kring föräldrastödjande insatser granskats. Detta genom att belysa möjligheter och hinder för samverkan. Samverkan har i detta sammanhang organiserats genom nätverksarbete.

När vi arbetat med frågeställningarna kring samverkan (hur nätverk inom projektet har påverkat samverkan på föräldrastödsområdet) har vi insett att det är betydelsefullt att ge en bild av hur projektet initialt formades. Tiden före samverkansprojektet handlar om hur ansökan om att få del av projektmedel från FHI växte fram i samband med möten mellan olika föräldrastödsaktörer och representanter för Linköpings universitet. I intervjuer och i dokument kan uttolkas hur dåvarande

relationer mellan olika föräldrastödsaktörer och deras kontakter med Linköpings universitet har format ansökan och till viss del innehållet i projektet. Vid dessa möten inför projektansökan till FHI skapades förväntningar på det kommande projektet. Här sker vad vi ser som en förhandling och en definition av roller, som gör att vissa personer/funktioner kommer att befinna sig mer i projektets centrum, medan andra istället hamnar mer i periferin.

Den första regionala träffen efter Maria Larssons lansering av regeringssatsningen, ”Föräldrastöd – en vinst för alla”, ägde rum i Länsstyrelsens lokaler den 11 maj 2009. Länsstyrelsen i Östergötland hade haft uppdraget att regionalt organisera för lanseringen av föräldrastödssatsningen och sågs som en neutral mötesplats. Inbjudan till träffen gick till Länsstyrelsens ”Nätverk för det drogförebyggande arbetet”, till ordförande för BRIS regionalt, samt till FoU-koordinator för välfärdsområdet på Centrum för kommunstrategiska studier (CKS), Linköpings universitet. Syftet med träffen skrevs fram som:

Syftet med träffen är att se om det finns olika aktörer som kan tänkas samverka kring att utveckla föräldrastödsstrategier i kommuner eller över länet. Hur kan de intresserade i så fall gå vidare? (ur inbjudan till diskussionsträff, 11 maj 2009)

I inbjudan som skickades ut uppmanades mottagaren att överlåta sin plats OM det var någon annan i kommunen som hade till uppdrag att arbeta med föräldrastöd. Ett antal möten följde och relativt tidigt i diskussionerna utkristalliserades att det var Linköpings kommun som skulle vara projektägande kommun och som tillsammans med Linköpings universitet, Tema Barn skulle skriva fram ansökan. Kravet om att samverka skulle ske med flera kommuner, med Landstinget i Östergötland och med ideella organisationer, bildningsförbund med flera hanterades via en referensgrupp där alla kommuner i länet och föräldrastödsaktörer var välkomna att delta. En informant (kommunföreträdare) berättar om sina minnesbilder från processen före ansökan: ”vi var där från början på lika villkor – men sen bildades det en arbetsgrupp och där ingick det vad jag vet bara [personer] från Linköping och universitetet”. Informanten beskriver att ur hennes perspektiv föreföll den förankring som hon förväntade sig innan ansökan inte helt ha kommit till stånd.

Under ansökningsprocessen var en förhoppning, inte minst från kommunala representanter, att samverkan med universitetet skulle leda till regionalt ett kunskapscenter kring föräldrastöd. I den ansökan som arbetades fram lyftes tre aktiviteter fram som projektarbetet kom att kretsa kring:

- Nätverk av föräldrastödsaktörer och forskare i länet
- Samarbete mellan kommun och lärosäte – forskning och utveckling
- Utveckling av metoder och arenor för föräldrastöd

I det föreliggande projekt, delprojekt 4, studeras och utvärderas samverkan med särskilt fokus på det ovan nämnda nätverket för föräldrastödsaktörer. Tanken när ansökan skrevs var att skapa ett nätverk som skulle fungera och bestå även efter projekttiden. Under projektets gång har sedan ytterligare ett nätverk etablerats i länet, ett nätverk för familjecentraler. I samtal med representanter för Linköpings kommun har också samarbetet mellan kommun och universitet varit en av de saker som man särskilt ville ha belyst.

En definition av *nätverk* är att det handlar om en frivillig samverkan mellan olika aktörer utifrån en uppfattning om att det finns något att vinna för alla involverade. Ett nätverk, menar Vedung (2006), är en organisation, men med en märkligt löslig struktur. Nätverk har en icke-hierarkisk inre uppbyggnad, utan överordnat centrum och det finns ingen för alla gemensam huvudman. Vedung identifierar *Nätverk med perfekt självstyre (perfekt nätverksstyrning)*. Detta idealtypiska nätverk föreligger, enligt Vedung, när aktörer ”frivilligt, genom att kommunicera med varandra via samtal och överläggning, på jämställd basis kommer fram till en ordning, som handlar om att lösa varandras problem genom att slå ihop eller byta resurser” (Vedung 2006 s 15). En ytterligare typ av nätverk, där det finns aktörer utanför nätverket som har en avsikt att genomföra något med nätverket, kallar Vedung *nätverk med extern pådrivare*. Att använda sig av nätverk för att lösa komplexa problem och för att lyckas bättre med olika slag av implementeringar är något som enligt samhällsvetare blivit vanligare de senaste årtiondena. Fenomenet går att relatera till begreppet *governance* (svenska översättningar av *governance* är begrepp som flernivåstyrning genom nätverk, nätverksstyrning eller interaktiv samhällsstyrning). Oftast handlar *governance* om statlig styrning av eller genom nätverk- ”governancenetworks” eller styrningsnätverk (för vidare diskussion se Sörensen och Torfing 2007).

När det gäller det nätverk som initierades utifrån ansökan och som vi studerat kan detta ses både som perfekt nätverk och som nätverk med externa pådrivare, men också ses som *styrningsnätverk*. Det är främst förståelsen av nätverket som styrningsnätverk vi utvecklar genom nyinstitutionell teori och kopplar till en vidare förståelse av Human services organisations via governance (Johansson och Gustavsson, kommande).

Ansökningsfasen kan också förstås med hjälp av Vangen och Huxham (2011) och deras resonemang om initiering av projekt i relation till externa intressenter. Utlysningar till samverkansprojekt är ett exempel på statens möjlighet att styra. Målen för projektet formuleras därmed i hög utsträckning av externa intressenter och inte enbart av medlemmarna i samarbetet. En intention som uttalas i samband med satsning där medel genom FHI har gått till föräldrastödsprojekt i samverkan mellan ”forskningslärosäten och kommuner” är att det ska produceras forskning som kommunerna behöver och att den forskning som produceras ska komma till nytta i kommunerna på ett tydligare och snabbare sätt. Tanken är i linje med det som ibland benämns som evidensrörelsen (Bohlin och Sager, 2011). Men projektet är inte enbart ett resultat av styrning genom utlysningen och de krav som ställdes på ansökningarna. Det är också en förhandling av olika intressen och eventuella möjligheter. Tidigare kunskap om varandra och sedan tidigare pågående samarbeten har relevans för hur samverkan kom att gestaltas. Utvecklingen av ett samverkansprojekt påverkas av hur människor i olika organisationer och på olika positioner tänker om mål och syfte med samverkan. En informant beskriver hur det inte alltid är tydligt vad olika intressenter har för syfte med samverkan: ”Det jag hört av medaktörerna hela tiden är att man vill ha en tightare koppling till forskningen. Därför gick man med i projektet – sedan vet inte jag exakt vad man ville ha ut – och jag vet inte om de vet det själva ens...” ”Genom att delta i ett samverkansprojekt med ett visst syfte kan även andra syften uppnås. I vissa intervjuer framgår hur samverkansprojektet tydligt handlar om en avgränsad tidsperiod med ett före och ett efter där det finns övergripande mål som projektet blir ett medel att uppnå. Detta illustrerar det komplicerade förhållande med mål på olika nivåer som Vangen och Huxham (2011) beskriver i termer av ”målparadoxer”.

När det gäller samverkan uti i verksamheterna har projektet bidragit till att öka utbytet inom regionen. En informant uttrycker det som att projektet ”har öppnat en kommunikation som jag

inte varit med om tidigare...”. När det gäller kopplingen mellan föräldrastödets praktiska verksamheter och samarbetet med forskningen visar sig hur förhållandet till tid är olika mellan praktik och forskning. En informant från kommunsidan beskriver det som att forskarna i projektet är involverade i vissa delar av det praktiska föräldrastödet: ”Vi skrev [projektansökan] tillsammans, men upplägget sköter universitetet själva. Det släpar i tid. Det första kommer nu när projektet nästan är slut, resten när projektet är slut.”

Vad har då ”nätverkandet” och samarbetet mellan kommun och universitet lett till under projekttiden? Både intervjuer och den första webbenkäten visar på att projektet Samverkande föräldrastöd har gett enskilda personer från både kommun och universitet större inblick i varandras respektive verksamhet. Samverkan har ställt krav på förståelse av den andra sidans vardag och verklighet. Detta stämmer väl överens med resultat från tidigare studier av samverkansprojekt (Danermark et al., 2009).

Samverkande föräldrastöd var ett projekt med samverkan över olika förvaltningar inom kommunen, mellan kommuner och med ytterligare andra aktörer, som landsting och ideella organisationer. Även om samverkan generellt är svårt så är visat intervjuerna på att samverkan mellan Linköpings kommun och Linköpings universitet ändå har varit något enklare att hantera än andra samverkans relationer inom projektet. En förklaring är, enligt en kommunföreträdare, att samverkan mellan Linköpings kommun och Linköpings universitet var avtalad. Övrig samverkan, exempelvis inom kommunen eller med andra samverkande aktörer, var beroende av exempelvis tid, engagemang och vad man tror sig kunna få ut av samverkan. En betydelsefull faktor som lyfts fram när det gäller samverkan i relation till de samverkande kommunerna är kommunens storlek. I de stora kommunerna, vilka i praktiken var ägare till projektet, har det enligt informanterna trots detta inte varit så många som känner till projektet. I en mindre kommun föreställer man sig att det är enklare att sprida information. Informationsspridning är en aspekt hur samverkan fungerar.

Samverkan i projektet har också påverkats av förändringar som ägt rum inom organisationen för projektet. Exempelvis har den ursprungliga kommunala projektledaren lämnade sitt uppdrag för ett annat arbete. Likaså i rollen som koordinator för forskningen har det varit skifte under

projekttiden. Samtidigt har dessa förändringar öppnat för nya möjligheter när det gäller arbetssätt inom projektet.

Det är tydligt att det var höga förväntningar på projektet inledningsvis och det visar sig bland annat genom ett högt deltagande vid de inledande nätverksträffarna. Flera röster har i intervjuer och framför allt den första enkätstudien betonat hur viktig kontakten med forskningen är. När det gäller det större nätverket och nätverksträffarna var detta enligt de kommunala projektledarna tänkt att fungera som en arena för kunskapsöverföring och därmed göra tydligt vad projektet gav för mervärde. Det handlar om att förmedla information kring forskningen inom projektet och sprida forskningsresultaten, men också visa på vad som händer hos olika utförare ute i verksamheterna.

Svaren på den första webbenkäten visar på att det i nätverket, där verksamhetsutvecklare, verksamhetsföreträdare, yrkesverksamma från skilda verksamheter med koppling till föräldrastöd och forskare mötts finns vitt skilda bilder av "forskning". Det finns även olika syn på vad begreppet "samverkan" står för och därmed finns också delvis olika bilder av vad nätverket ger. I svaren på de öppna frågorna i enkäten framkommer att deltagare anser att träffarna ger nya idéer och tankar samt inspiration. Men det förefaller också som att nätverksträffarna inte leder till så konkreta resultat för deltagarna från verksamheterna.

Under hösten 2013 skickades en enkät (webenkät 2) ut till 100 medverkande i konferensen "En dag om föräldrastöd" som arrangerades av och genomfördes av FHI i samverkan med regionala aktörer (Länsstyrelsen, Regionförbundet Östsam och Landstinget i Östergötland). De personer som deltog i konferensen är enligt vår bedömning lokalt förankrade och borde känna till nätverken. I vår inledande text till enkäten skrev vi:

"Ett av projekten inom ramen för föräldrastödssatsningen handlar om att göra en utvärdering av samverkan kring föräldrastöd, med fokus på de nätverk som bildades. Den här enkätundersökningen är en del av denna utvärdering. Vi är intresserade att veta mer om hur föräldrastödssatsningen och det projekt som drivits mellan Linköpings kommun och Linköpings universitet har påverkat samverkan kring föräldrastöd."

Enkäten innehöll åtta frågor kring föräldrastöd och samverkan. Svarsfrekvensen var något låg (38%). Vår analys måste ses i ljuset av denna låga svarsfrekvens. Därför har vi i denna summariska resultatredovisning endast tagit upp de resultat som sticker ut mest (se vidare Gustavsson och Johansson, kommande). Hälften av de som besvarade enkäten arbetade i någon kommun, en knapp tredjedel inom Landstinget i Östergötland och övriga svarande kom från Svenska kyrkan eller ”annan verksamhet”.

Enkäten riktade sig till personer i regionen som kan förutsättas ha intresse för och arbeta med föräldrastöd. Enkäten handlade dels om de två nätverk som skapats (ett för föräldrastödsaktörer och ett för personal på Östergötlands familjecentraler) dels om samverkan. På frågan: *Känner du till att det finns/har funnits ett nätverk för föräldrastödsaktörer?* svarade hälften ”ja” och hälften ”nej”. I en kommande rapport ställer vi oss frågan hur man kan tolka detta och vad detta har för betydelse (Gustavsson och Johansson, kommande). På frågan: *Känner du till att det finns/har funnits ett nätverk för personal på Östergötlands familjecentraler?* var svarsfördelningen i stort sett den samma (knappt hälften ”ja” och drygt hälften ”nej”). Vi är något förvånade över att nätverken inte är mer kända bland de som är intresserade av föräldrastöd.

På påståendet att: *Jag upplever att föräldrastödssatsningen har lett till ökad samverkan inom kommunen* svarade närmare hälften ”vet ej”⁴. Vi frågade vidare om hur man mer specifikt upplever samverkan mellan kommuner, respektive kommun och landsting, mellan kommun och Linköpings universitet samt mellan kommun och frivilligsektor. Även bland dessa svar dominerade ”vet ej” förutom på frågan om samverkan mellan kommun och landsting där instämmer delvis och instämmer i hög grad dominerade. Vår analys av detta är att bland annat familjecentralernas uppbyggnad inneburit att man hittat former för samverkan (se vidare Johansson 2010 och Gustavsson och Johansson, kommande).

Samverkan ses på ett förgivettaget sätt som en nödvändighet för att stötta föräldrar och barn. Men det saknas en samsyn kring hur samverkan kan förstås. Forskare och verksamma inom välfärdssektorn använder en mängd olika begrepp, mer eller mindre synonymt - exempelvis

---

⁴ Svarsfördelningen: instämmer inte alls 2 (6 %), instämmer delvis 7 (21 %), instämmer i hög grad 6 (18 %), instämmer helt 3 (9 %), Vet ej 16 (47 %). Siffrorna är avrundade.

samverkan, samarbete, integration, koordination etc. Olika uttryck ger olika betoning av aspekter som har betydelse när organisationer, myndigheter, verksamheter ska arbeta tillsammans för medborgarnas bästa. Det som möjligen kan vara ett problem är en naiv tilltro till begreppet som kan hindra att svårigheter förutses och därmed hanteras. Ett annat problem som skulle kunna uppstå är om förväntningarna på resultaten av samverkan blir så höga att de med säkerhet kommer på skam, detta med risk att människor kan fara illa i processen.

När höga förväntningar möter den praktiska verkligheten kan det uppstå en del spänningar och problem – samt osäkerhetsmekanismer. Inte minst är det lätt att underskatta vilken tid som egentligen krävs för att få en fungerande samverkan till stånd (Danermark et al., 2009). Inom projektet samverkande föräldrastöd syftade man på en ambitiös form av samverkan, som berörde interorganisatorisk, interprofessionell och intersektoriell nivå. Det hela komplicerades ytterligare av att man även ville ha en fungerande samverkan med frivilligorganisationer. En informant beskriver den komplicerade samverkan: ”Den här samverkan är mer luddig. Man vet inte riktigt vart man ska. Man vill ha hem någonting och helst ge något och så är förutsättningarna grymt olika.” Med utgångspunkt i Horwath och Morrison (2007) och deras fem nivåer av samarbete/samverkan kan vi se att nätverkandet i Samverkande föräldrastöd framför allt har kommit att röra sig på den lägsta nivån av samverkan, dvs fokus är satt på kommunikation. Å andra sidan kan detta ses som ett första viktigt steg för en utveckling av fortsatt samverkan.

Samverkan mellan Linköpings kommun och Tema Barn, LiU, inom projektet ”Samverkande föräldrastöd” låg till grund för ansökan och vidare stöd inom det projektet som nu avrapporteras ”Föräldrastöd i mångkulturella möten”. Detta är att se som ytterligare ett exempel på att i projektets centrum har samverkan fungerat och gett fortsatta resultat. Kommunen har fått stöd och uppmärksamhet för bland annat sitt arbete med ”brobyggare”, för forskarna vid Linköpings universitet har samarbetet öppnat dörrar och tillfälle att samla data/empiri som troligtvis inte hade varit möjligt utan det första projektet.

Diskussion

I studien har vi försökt besvara frågeställningar kring nätverkande och samverkan rörande hinder och möjligheter och påverkan på det generella föräldrastödet. Vi har även studerat hur aktörerna inom nätverket upplevt samarbetet mellan lärosäte och kommun. Vi menar att det är svårt att ge

en klar bild av nätverkens betydelse för det generella föräldrastödet i regionen. Vår bild av nätverken och all den samverkan som skett och sker inom ramen för satsningen är komplex och svår att mäta (Gustavsson och Johansson, kommande). Att det finns hinder för samverkan inom och mellan verksamheter och organisationer är tydligt. De två största faktorerna som påtalats av våra informanter handlar om *ekonomi* och *brist på tid*. Vi kan också se hur olika förväntningar, bristen på kommunikation och omorganisationer påverkat samverkan. Den stora frågan är om och i så fall hur samverkan fortsätter då projekttiden är slut. Aktörernas uppfattning om nätverken är även den komplex. Uppfattningarna varierar från att enskilda personer inte vet om att de varit deltagare i ett nätverk, eller att nätverken överhuvudtaget existerar, till att man upplever nätverken i princip som idealtypiska (Vedung, 2006). Detta beror på flera saker (Gustavsson och Johansson, kommande).

En slutsats vi anser oss kunna dra är att vissa personer upplever sig ha fått ut mer av projektet än andra. De som befunnit sig centralt i projektet har fått ut mest. För de som befunnit sig mer i periferin har nyttan av deltagandet i exempelvis nätverksträffarna varit mindre tydlig.

Som en mer övergripande analys förstår vi *föräldrastöd* som prevention och ett fenomen typiskt för dagens samhälle (Johansson, kommande). Vianalyserar föräldrastödsatsningen som styrning och idéspredning, där implementeringen har skett genom att det skapas strukturer och nätverk som stöd. Vi ingår alla i, bidrar till eller är beroende av, det som vi benämner människobehandlande organisationer och som ofta beskrivs med det engelska begreppet Human Service Organizations (Linde och Svensson, 2013). Människobehandling, eller Human Service, sker inom många olika organisationer, men främst inom det som också kan kallas välfärdsstatens organisationer: vårdcentraler, skolor, socialförvaltningar, rättsvårdande organisationer, biståndsorganisationer och många andra. Alla människobehandlande organisationer bygger på en kombination av stöd och kontroll. Med hjälp av nyinstitutionell teori kan dessa organisationer förstås.

Institutionell teori belyser hur handlande i organisationer följer det som tas för givet, hur organisationer påverkas av sin omgivning som består av andra organisationer, och hur organisationer kommer att följa regler, såväl formella som informella, snarare än att välja rationella sätt att handla. (Eriksson-Zetterquist 2009 s.5) Ett centralt begrepp i nyinstitutionell

teori är begreppet översättning. Översättning som redskap fånar det generellt övergripande men i första hand fångas det detaljrika, stundtals motsägelsefulla, i lokala verksamheter i detta sammanhang alltså föräldrastödjande verksamheter. I vår analys är översättning central och vi visar hur detta stora projekt har översatts från en nationell satsning till en lokal (nätverks)praktik (Johansson och Gustavsson, kommande).

Prevention i vid bemärkelse och specifikt föräldrastöd utgör ett bra exempel på "governmentality" och "governance". "Governance" innebär en teknologi som handlar om att med hjälp av partnerskap, nätverk och andra instrument skapa en god form av styrning ("good governance") snarare än att skapa ett konkret styrningsinnehåll (samrådsinriktad styrning) (Johansson 2012 och 2013) detta är något som vi menar präglar denna satsning. "Governance" innebär då en teknologi som handlar om att med hjälp av partnerskap, nätverk och andra instrument skapa en god form av styrning ("good governance") snarare än att skapa ett konkret styrningsinnehåll (samrådsinriktad styrning).

Praktisk betydelse

Bakgrunden till regeringens föräldrastödssatsning var en oro för utvecklingen på området barns och ungdomars psykiska hälsa. I Socialstyrelsens rapport *Tänk långsiktigt*, görs en samhällsekonomisk analys och diskuteras vad som är verksamt när det gäller insatser för barns och ungdomars psykiska hälsa.

"Den internationella litteraturgenomgång som gjorts till rapporten visar att det finns ett visst forskningsstöd för att exempelvis föräldrastöd, personal- och lärartäthet i förskolan och skolan, särskilda pedagogiska insatser samt lärarnas kompetens har betydelse för barns och ungdomars skolprestationer och psykiska hälsa". (Citat ur sammanfattningen, Socialstyrelsen, 2004)

Det diskuteras också relationen mellan generella och selektiva insatser samt att samhällsresurser måste prioriteras (Socialstyrelsen, 2004). Det generella föräldrastödet är framförallt att se som universell prevention. Utvärdering låter sig svårligen göras. Patton (2002) skriver att det finns ingenting som är svårare att utvärdera än prevention – "the non occurrence of some problem"

(Patton, 2002, s 166). En av de saker som Linköpings kommun särskilt ville ha belyst var nyttan med samverkan mellan LiU och Linköpings kommun och de övriga aktörerna. Tanken bakom hela satsningen där medel genom FHI har gått till föräldrastödsprojekt i samverkan mellan ”forskningslärosäten och kommuner” är att producera forskning som kommunerna behöver och att den forskning som produceras ska komma till nytta i kommunerna på ett tydligare och snabbare sätt. Tanken är god och helt i linje med den tidigare nämnda ”evidensrörelsen”, vilken bygger på ett antal antaganden och förutsättningar. Som exempelvis att det är viktigt att forska på metoder, för att de metoder som används inom socialt arbete, pedagogik och folkhälsa ska göra nytta och framför allt inte skada. Ökning av användning av evidensbaserade program var ett av målen i föräldrastödssatsningen. Rimligen var också idén inledningsvis att forskningen skulle inriktas på att evidensbasera program som kommunerna arbetade med.

Inom föräldrastödsarbetet finns också inslag av den emancipatoriska tradition, som sedan länge varit aktuell inom barnhälsovården och förskolan i form av föräldragrupper, öppen förskola och familjecentraler. Enligt detta sätt att se föräldrastöd är det viktigaste att skapa förutsättningar för sociala nätverk för föräldrarna – arenor att mötas. Det är också ett av målen med den nationella satsningen: att öka antalet arenor för föräldrar att mötas.

Samverkan i en kommunal kontext tillsammans med andra aktörer bygger med nödvändighet på olika kunskapsområden/teorier/diskurser. Förebyggande arbete/prevention utgör ett centralt fält i svenskt välfärdsarbete. Flera organisationer, myndigheter och aktörer säger sig arbeta preventivt och lika självklart är numer att dessa aktörer på olika sätt bildar nätverk och samverkar i detta arbete. Föräldrastödssatsningen är en del av det preventiva arbete som sker i samhället idag.

För att i praktiskt fortsätta att utveckla föräldrastöd som prevention krävs fortsatt kunskapsutveckling om prevention i sig. Men det handlar också om att kunskap om organisationer, samverkan och kunskapssyn samt vilken betydelse dessa aspekter har för arbetet. Ett samverkansarbete förutsätter gränsöverskridande möten mellan olika verksamhetsområden, organisationskulturer och professionella färdigheter för att tillsammans kunna uppnå gemensamt uppsatta mål (Gustavsson & Johansson, kommande).

Vangen och Huxham (2011) har i en artikel nyanserat sina slutsatser från många års studier och den teori som de själva utvecklade om ”collaborativeadvantage” (Huxham and Vangen 2005). De fokuserar här på betydelsen av förväntningar, förhoppningar och värderingar och beskriver detta i termer av en målparadox - ett komplicerat nät av mål på olika nivåer, vilka kan ses i relation till olika dimensioner. Det teoretiska ramverk de skrivit fram visar hur exempelvis oklara mål i samverkan både kan hindra och främja samverkan. Vangen och Huxham (2011) påpekar även att mål förändras över tid, vilket gör det hela svårt att både verka i och att studera. Både samstämmiga mål och motstridiga mål skapar positiva och negativa effekter – det är det som är målparadoxen.

Avslutningsvis vill vi understryka att en generellt utjämnande välfärdspolitik förblir en viktig insats, kanske den viktigaste, för att motverka individuella bekymmer och samhällsproblem som arbetslöshet, brottslighet och drogmissbruk, som påverkar möjligheten till gott föräldraskap (Johansson 2010). Preventionsarbete måste omfatta alla delar i ett välfärdssamhälle från politiken till samverkan mellan organisationer på lokal t.ex. via nätverk för föräldrastöd och arenor för möten mellan föräldrar. Vi kan minska risken – men inte förhindra att barn och ungdomar ’hamnar snett’. Att arbeta med generellt förebyggande föräldrastöd får inte nedrusta de selektiva och indikativa insatser som alltid kommer att behövas.

Referenser

- Blomqvist, C (2012) *Samarbete med förhinder: om samarbete mellan BUP, socialtjänst, skola och familj*. Göteborg: Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet
- Bohlin, I och M. Sager (red.) (2011) *Evidensens många ansikten: evidensbaserad praktik i praktiken*. Lund: Arkiv.
- Danermark, B., Germundsson, P. Englund, U. och Löof, K. (2009). *Samverkan kring barn som far illa eller riskerar att fara illa: En formativ utvärdering av samverkan mellan skola, socialtjänst, polis samt barn- och ungdomspsykiatri*. Örebro Universitet: Hälsoakademien.
- Eriksson, B G & Karlsson, P-Å (2008) *Att utvärdera välfärdsarbete*. Stockholm: Gothia Förlag
- Danermark, B och Kullberg, C (1999) *Samverkan: välfärdstatens nya arbetsform*. Lund: Studentlitteratur.
- Eriksson-Zetterquist, U. (2009) *Institutionell teori – idéer, moden, förändring*. Malmö: Liber.

- Gustavsson, M. och Johansson, K. (kommande) *Välfärds- och kunskapsproducenter i samverkan kring föräldrastöd*. CKS-rapport, Linköpings universitet.
- Huxham, C. and Vangen, S. (2005) *Managing to collaborate: The Theory and Practice of Collaborative Advantage*.
- Johansson K. (2012) ”Mellan stöd och kontroll. Prevention riktad mot föräldrar, barn och unga”. I *Fostran av framtidens medborgare: Normer och praktiker bortom välfärdsstaten* Petersson K, Dahlstedt M och Plymoth B red. Lund: Sekel
- Johansson Kerstin (2007) ”Välfärdsstat som styrning” i *Viljan att styra: Individ, samhälle och välfärdens styrningspraktiker*. Sophia Lövgren & Kerstin Johansson red. Studentlitteratur: Lund.
- Johansson Kerstin (2013) ”Kunskap, makt och styrning” i Linde Stig och Svensson Kerstin *Förändringens entreprenörer och tröghetens agenter. Människobehandlande organisationer ur ett nyinstitutionellt perspektiv*. Liber Stockholm.
- Johansson, K (2010) *Familjecentralen som fenomen och praktik*. Linköpings universitet: Rapport från Institutionen för Samhälls- och välfärdsstudier, 2010:2 Norrköping
- Linde, S och Svensson, K (2013) *Förändringens entreprenörer och tröghetens agenter. Människobehandlande organisationer ur ett nyinstitutionellt perspektiv*. Liber Stockholm.
- Socialstyrelsen (2004) *Tänk långsiktigt! En samhällsekonomisk modell för prioriteringar som påverkar barn psykiska hälsa*. Socialstyrelsen, Skolverket och Statens folkhälsoinstitut.
- Sörensen, E. och Torfing, J. “Studying Local Network Exclusion through Observation and Diaries”, ur *Methods in Democratic Network Governance*, Bogason, P., Zölner, M. (red), Palgravemacmillan, (London 2007a)
- Vangen, S. & C. Huxham (2011) ”The Tangled Web: Unraveling the Principle of Common Goals in Collaborations”, *Journal of Public Administration Research and Theory* 22:731-760.
- Vedung, E. (1998) *Utvärdering i politik och förvaltning* Lund: Studentlitteratur
- Vedung, E. *Konsten att utvärdera nätverk*, STAKES, Forskning och utveckling för socialochhälsovården, (Helsingfors, 2006a)